

Ministarstvo
finansija

Adresa: ul. Stanka Dragojevića 2,
81000 Podgorica, Crna Gora
tel: +382 20 242 835
fax: +382 20 224 450
www.mif.gov.me

Br: 05-02-302/26-2539/2

Podgorica, 10.02.2026.godine

Za: MINISTARSTVO ENERGETIKE I RUDARSTVA, Rimski trg 46, Podgorica
gospodinu, mr Admiru Šahmanoviću, ministru

Predmet: Mišljenje na Predlog uredbe o uspostavljanju smjernica za rad sistema u havarijskom i stanju oporavka sistema

Veza: Vaš akt broj: 02-302/26-145/2 od 30.01.2026. godine i dopuna od 10.02.2026. godine

Poštovani gospodine Šahmanoviću,

Povodom *Predloga uredbe o uspostavljanju smjernica za rad sistema u havarijskom i stanju oporavka sistema*, Ministarstvo finansija daje sledeće:

MIŠLJENJE

Na tekst Predloga uredbe i pripremljeni Izveštaj o analizi uticaja propisa, sa aspekta implikacija na poslovni ambijent, nemamo primjedbi.

Potreba za donošenjem Predloga uredbe o uspostavljanju smjernica za rad sistema u havarijskom i stanju oporavka sistema proizilazi u cilju potpune usklađenosti nacionalnog zakonodavstva Crne Gore sa pravnom tekovinom Evropske unije u oblasti energetike. U cilju očuvanja pogonske sigurnosti, sprečavanja širenja ili pogoršanja poremećaja, da bi se izbeglo širenje poremećaja i stanja raspada sistema, kao i za efikasni i brzi oporavak (restauraciju) elektroenergetskog sistema iz havarijskog (kritičnog) stanja ili stanja raspada sistema. Naime, ovom Uredbom se uspostavlja mrežno pravilo u kojem se utvrđuju zahtjevi koji će riješiti probleme koji se odnose na:

- Koordinaciju rada sistema širom Energetske zajednice u kritičnim stanjima, stanjima raspada i oporavka sistema;
- Simulacije i testiranja radi obezbjeđivanja pouzdane, efikasne i brzog oporavka sistema u normalno stanje prenosnih sistema u interkonekciji iz kritičnog stanja ili stanja raspada sistema;
- Alate i infrastrukturu neophodne radi obezbjeđivanja pouzdane, efikasne i brzog sistema u normalno stanje prenosnih sistema u intekonekciji iz kritičnog stanja;
- Problemi proizilaze iz činjenice da važećim nacionalnim propisima navedena pitanja nijesu uređena u potpunosti i u skladu sa propisima Evropske unije;

Uvidom u Predlog uredbe i Izveštaj o sprovedenoj analizi procjene uticaja propisa utvrđeno je da za implementaciju Predloga uredbe nijesu potrebna finansijska sredstva iz budžeta Države. Implementacija propisa može izazvati međunarodne finansijske obaveze u slučaju pojave elektroenergetske krize, kada druga ugovorna strana Energetske zajednice učestvuje u sprovođenju mjera i aranžmana za obezbjeđenje neophodnih količina električne energije i smanjenje posljedica elektroenergetske krize u Crnoj Gori. Navedene finansijske obaveze utvrđuju se sporazumom o regionalnim ili bilateralnim mjerama koji se zaključuje sa državama koje Crnoj Gori isporučuju nedostajuće količine električne energije. Indirektno, primjena propisa treba da obezbijedi novi prihod

za budžet Crne Gore, kroz stvaranje uslova za uspješnije poslovanje energetskih subjekata u većinskom državnom vlasništvu i poboljšanje investicionog ambijenta u Crnoj Gori.

Shodno navedenom, Ministarstvo finansija, sa aspekta budžeta, nema primjedbi na dostavljeni Predlog uredbe o uspostavljanju smjernica za rad sistema u havarijskom i stanju oporavka sistema.

S poštovanjem,

MINISTAR
mr Novica Vuković

Na osnovu člana 68 stav 1 tačka 3 Zakona o prekograničnoj razmjeni električne energije i prirodnog gasa, "SL CG", br. _____ od _____ 2026. Vlada Crne Gore, na sjednici održanoj _____, donijela je

Uredbu o uspostavljanju smjernica za rad sistema u havarijskom i stanju oporavka sistema

Predmet

član 1

U cilju očuvanja pogonske sigurnosti, sprečavanja širenja ili pogoršanja poremećaja, da bi se izbjeglo širenje poremećaja i stanja raspada sistema, kao i za efikasni i brzi oporavak (restauraciju) elektroenergetskog sistema iz havarijskog (kritičnog) stanja ili stanja raspada sistema, ovom Uredbom se uspostavlja mrežno pravilo u kojem se utvrđuju zahtjevi za:

- (a) način na koji OPS upravlja havarijskim stanjima, stanjima raspada i oporavka sistema;
- (b) koordinaciju rada sistema širom Energetske zajednice u kritičnim stanjima, stanjima raspada i oporavka sistema;
- (c) simulacije i testiranja radi obezbjeđivanja pouzdane, efikasne i brzog oporavka sistema u normalno stanje prenosnih sistema u interkonekciji iz kritičnog stanja ili stanja raspada sistema;
- (d) alate i infrastrukturu neophodne radi obezbjeđivanja pouzdane, efikasne i brzog oporavka sistema u normalno stanje prenosnih sistema u interkonekciji iz kritičnog stanja ili stanja raspada sistema;

Područje primjene

Član 2.

1. Ova Uredba se primjenjuje na operatore prenosnih sistema (OPS-ove), operatore distributivnih sistema (ODS-ove), značajne korisnike mreže (SGU-ove), pružaoce usluga definisanih odbrambenim planom sistema, pružaoce usluga definisane planom restauracije sistema, balansno odgovorne subjekte, pružaoce usluge balansiranja sistema, odgovorne operatore tržišta električne energije i ostale subjekte imenovane za izvršavanje aktivnosti na tržištu u skladu sa propisom kojim se uređuje pitanje upravljanja zagušenjima.

2. Ova Uredba se primjenjuje na sljedeće SGU-ove:

- (a) postojeće i nove module za proizvodnju električne energije, klasifikovane kao tip C i D u skladu sa propisom kojim se uređuje pitanje priključenja proizvodnje;
- (b) postojeće i nove module za proizvodnju električne energije, klasifikovane kao tip B u skladu sa propisom kojim se uređuje pitanje priključenja proizvodnje, ako su označeni kao SGU-ovi u skladu sa članom 11 stav 4 i članom 23 stav 4 ove Uredbe;
- (c) postojeće i nove objekte potrošača priključene na prenosni sistem;
- (d) postojeće i nove zatvorene distributivne sisteme priključene na prenosni sistem;
- (e) pružaoce usluga redispečinga modula za proizvodnju električne energije ili objekata potrošača i pružaoce usluga u rezervi aktivne snage u skladu sa u skladu sa propisom kojim se uređuje pitanje upravljanja sistemom i
- (f) postojeće i nove sisteme jednosmjerne struje visokog napona (HVDC) i module više proizvodnih jedinica priključenih na jednosmernu struju u skladu sa propisom kojim se uređuje pitanje priključenja HVDC sistema

3. Ova Uredba se primjenjuje na postojeće i nove module za proizvodnju električne energije klasifikovane kao tip A, klasifikovane kao tip B osim navedenih u stavu 2 tačka (b) ovog člana, kao i na

postojeće i nove objekte potrošača, zatvorene distributivne sisteme i treće strane, koje pružaju uslugu upravljanja potrošnjom, kada se kvalifikuju kao pružaoci usluga definisani odbrambenim planom sistema ili pružaoci usluga restauracije sistema u skladu s članom 4 stav 3 ove Uredbe.

4. Moduli za proizvodnju električne energije klasifikovani kao tip A i B navedeni u stavu 3 ovog člana, objekti potrošača i zatvoreni distributivni sistemi koji pružaju uslugu upravljanja potrošnjom mogu direktno ispunjavati zahtjeve ove Uredbe ili indirektno preko treće strane, pod uslovima utvrđenim u skladu sa članom 4 stav 3 ove Uredbe.

5. Ova Uredba se primjenjuje na jedinice za skladištenje energije SGU-a, pružaoca usluge definisane odbrambenim planom sistema ili pružaoca usluge restauracije sistema koje se mogu koristiti za balansiranje sistema, pod uslovom da su prepoznate kao takve u odbrambenim planovima sistema, planovima restauracije sistema ili relevantnim ugovorima o pružanju usluge.

Definicije

Član 3

Svi izrazi definisani Zakonom imaju isto značenje i u ovoj Uredbi.

Osim izraza iz stava 1 ovog člana, pojedini izrazi upotrijebljeni u ovoj Uredbi imaju sljedeće značenje:

- 1) **“pružalac usluga definisan odbrambenim planom sistema”** - znači pravni subjekat, sa zakonskom ili ugovorom obavezom, koji pruža uslugu koja doprinosi realizaciji jedne ili više mjera iz odbrambenog plana sistema;
- 2) **“pružalac usluga restauracije sistema”** - znači pravni subjekat, sa zakonskom ili ugovorom obavezom, koji pruža uslugu koja doprinosi realizaciji jedne ili više mjera iz plana restauracije sistema;
- 3) **“visokoprioritetni značajni korisnik mreže”** - označava značajnog korisnika mreže na kojeg se primjenjuju posebni uslovi za isključenje i ponovno stavljanje pod napon;
- 4) **“netovana potrošnja”** - znači neto vrijednost aktivne snage u određenoj tački sistema, izračunata kao razlika potrošnje (opterećenja i proizvodnje), obično izražena u kilovatima (kW) ili megavatima (MW), data za određeni trenutak ili kao prosječna vrijednost za bilo koji vremenski interval;
- 5) **“plan restauracije sistema”** - znači sve tehničke i organizacione mjere neophodne za vraćanje sistema u normalno stanje;
- 6) **“ponovno stavljanje pod napon”** - znači ponovno povezivanje proizvodnje i potrošnje kako bi se isključeni dijelovi sistema ponovno stavili pod napon;
- 7) **“strategija ponovnog stavljanja pod napon odozgo nadolje”** - znači strategiju u kojoj je za ponovno stavljanje pod napon dijelova sistema OPS-a neophodna pomoć drugih OPS-ova;
- 8) **“strategija za ponovno stavljanje pod napon odozdo nagore”** - znači strategija u kojoj se dio sistema OPS-a može ponovno staviti pod napon bez pomoći ostalih OPS-ova;
- 9) **“resinhronizacija”** - znači sinhronizaciju i ponovno povezivanje dvije sinhronne regije u tački resinhronizacije;

- 10) **"lider frekvencije"**- znači OPS koji je imenovan i odgovoran za upravljanje frekvencijom sistema unutar sinhronizovane regije ili sinhronne oblasti kako bi se frekvencija sistema vratila na nominalnu vrijednost;
- 11) **"sinhronizovana regija"** - znači dio sinhronne oblasti koju čine povezani OPS-ovi sa zajedničkom frekvencijom sistema, a koja nije sinhronizovana s ostatkom sinhronne oblasti;
- 12) **"lider resinhronizacije"** - znači OPS koji je imenovan i odgovoran za resinhronizaciju dvije sinhronne regije;
- 13) **"tačka resinhronizacije"** - znači uređaj koji se koristi za povezivanje dvije sinhronizovane regije.

Regulatorni aspekti

Član 4.

1. Prilikom primjene ove Uredbe:
 - (a) primjenjuju se načela proporcionalnosti i nediskriminacije;
 - (b) osigurava se transparentnost;
 - (c) primjenjuje se načelo optimizacije između najveće ukupne efikasnosti i najmanjih ukupnih troškova za sve uključene strane;
 - (d) osigurava se da operatori prenosnih sistema u najvećoj mogućoj mjeri koriste mehanizme zasnovane na tržištu radi osiguravanja sigurnosti i stabilnosti mreže;
 - (e) poštuju se tehnička, zakonska i sigurnosna ograničenja, kao i ograničenja u cilju lične bezbjednosti;
 - (f) poštuje se odgovornost dodijeljena relevantnom OPS-u u cilju obezbjeđenja sigurnog rada sistema, uključujući zahtjeve propisane nacionalnim zakonodavstvom;
 - (g) sprovode se konsultacije sa nadležnim ODS-ovima uzimajući u obzir mogući uticaj na njihov sistem i
 - (h) uzimaju se u obzir usaglašeni evropski standardi i tehničke specifikacije.
- (2) Operator prenosnog sistema je dužan da Agenciji dostavi predloge nacionalnih TCM-ova na odobranje u skladu sa zakonom.
- (3) TCM za djelovanje pružaoca usluga definisani odbrambenim planom sistema i planom restauracije sistema biće utvrđeni u okviru pravila kojima se uređuje pružanje nefrekvencijskih pomoćnih usluga u prenosnom sistemu, donešenim u skladu sa Zakonom.
- (4) OPS dostavlja Agenciji odbrambeni plan sistema koji je izrađen u skladu a članom 11 i planu restauracije sistema u skladu sa članom 23 ove Uredbe.
- (5) OPS može inicirati izmjenu TCM-ova, pri čemu je dužan da uzme u obzir opravdana očekivanja, tamo gdje je to potrebno, vlasnika proizvodnih objekata, vlasnika objekata potrošača i drugih zainteresovanih strana na osnovu prvobitno specificiranih ili dogovorenih zahtjeva ili metodologija.
- (6) Zainteresovana strana ima pravo žalbe na odluku OPS-a u vezi sa obavezama koje proističu iz ove Uredbe. Žalba se podnosi Agenciji, koja kao organ za rješavanje sporova, donosi odluku u roku od dva mjeseca od prijema žalbe. Taj period se može produžiti za još dva mjeseca ako Agencija zatraži

dodatne informacije. Taj produženi rok se može dodatno produžiti uz saglasnost podnosioca žalbe. Odluka Agencije je obavezujuća osim ako i dok se ne poništi u žalbenom postupku.

Član 5.

Savjetovanje i koordinacija

1. OPS sprovodi konsultacije sa zainteresovanim stranama za radnje koje utvrđuje prije realnog vremena ili u realnom vremenu, po sljedećem postupku:

- (a) uspostavlja vezu najmanje sa stranama identifikovanim u članovima ove Uredbe koje zahtijevaju konsultacije;
- (b) navodi razloge i cilj konsultacija, kao i odluke koje treba da donese;
- (c) od strana navedenih u tački (a) prikuplja sve relevantne informacije i njihove procjene;
- (d) na adekvatan način uzima u obzir stavove, okolnosti i ograničenja konsultovanih strana;
- (e) prije donošenja odluke, konsultovanim stranama daje objašnjenje razloga zbog kojih postupaju ili ne postupaju u skladu s njihovim stavovima.

2. OPS koordiniše izvršavanje skupa radnji u realnom vremenu, sa više strana, primjenjujući sljedeći postupak:

- (a) uspostavlja vezu najmanje sa stranama identifikovanim u članovima ove Uredbe koje zahtijevaju koordinaciju u realnom vremenu;
- (b) navodi razloge i svrhu koordinacije, kao i radnje koje je potrebno sprovesti;
- (c) pravi početni prijedlog radnji koje treba da preduzme svaka strana;
- (d) od strana navedenih u tački (a) prikuplja sve relevantne informacije i njihove procjene;
- (e) pravi konačni prijedlog radnji koje treba da preduzme svaka strana, uzimajući u obzir stavove, okolnosti i ograničenja zainteresovanih strana, u kojem je utvrđen rok unutar kojeg strane mogu izraziti svoje protivljenje radnjama koje je predložio;
- (f) ako se zainteresovane strane ne protive sprovođenju radnji koje je predložio OPS, sve strane, uključujući OPS, sprovode mjere u skladu s prijedlogom;
- (g) ako u utvrđenom roku jedna ili više strana odbije radnju koju je predložio OPS, OPS upućuje predloženu radnju Agenciji na odlučivanje, zajedno s obrazloženjem i ciljevima radnje koju je predložio, kao i procjenom i stavovima strana;

(h) ako upućivanje nadležnom organu nije moguće u realnom vremenu, OPS sprovodi ekvivalentnu radnju koja u najmanjoj mogućoj mjeri utiče ili ne utiče na strane koje su odbile izvršenje predložene radnje.

3. Strana može odbiti izvršenje radnji u realnom vremenu, koje je predložio OPS u skladu sa postupkom koordinacije opisanim u stavu 2, ako obrazloži da bi se predloženim postupanjem prekršilo jedno ili više tehničkih, pravnih, bezbjednosnih ograničenja ili ugrozila lična sigurnost.

Član 6.

Regionalna koordinacija

1. Prilikom izrade odbrambenog plana sistema na osnovu člana 11 i plana restauracije sistema na osnovu člana 23 ili tokom usklađivanja odbrambenog plana sistema na osnovu člana 50 i plana restauracije sistema na osnovu člana 51, OPS obezbeđuje dosljednost odgovarajućim mjerama u planovima OPS-ova unutar svoje sinhronne oblasti i u planovima susjednih OPS-ova koji pripadaju drugoj sinhronoj oblasti, najmanje kad je riječ o sljedećim mjerama:

- (a) međusobna pomoć i koordinacija OPS-ova u kritičnim situacijama, u skladu s članom 14;
- (b) procedure upravljanja frekvencijom, u skladu s članovima 18 i 28, isključujući uspostavljanje ciljane frekvencije za strategiju za ponovno stavljanje pod napon odozdo nagore, prije svake resinhronizacije međusobno povezanih prenosnih sistema;
- (c) procedura za pomoć u aktivnoj snazi, u skladu s članom 21.;
- (d) strategija za ponovno stavljanje pod napon odozgo nadolje, u skladu s članom 27.

2. Procjena dosljednosti odbrambenog plana sistema i plana restauracije sistema u skladu sa stavom 1 obuhvata sljedeće aktivnosti:

- (a) razmjenu informacija i podataka, koji se odnose na mjere iz stava 1, među predmetnim OPS-ovima;
- (b) utvrđivanje nekompatibilnosti mjera iz stava 1 navedenih u planovima uključenih OPS-ova;
- (c) utvrđivanje mogućih prijetnji operativnoj sigurnosti za proračun kapaciteta u regiji. Te prijetnje uključuju, između ostalog, uobičajene regionalne kvarove koji imaju značajan uticaj na prenosne sisteme uključenih OPS-ova;
- (d) procjenu djelotvornosti mjera iz stava 1, navedenih u odbrambenim planovima sistema i planovima restauracije sistema uključenih OPS-ova, za upravljanje potencijalnim prijetnjama iz tačke (c);
- (e) konsultacije s regionalnim koordinacionim centrima (RCC-ovima) radi procjene dosljednosti mjera iz stava 1 ovog člana u cjelokupnoj predmetnoj sinhronoj oblasti;
- (f) utvrđivanje mjera za ublažavanje u slučaju neusaglašenosti u odbrambenim planovima sistema i planovima restauracije sistema uključenih OPS-ova ili u slučaju da nedostaju mjere u odbrambenim planovima sistema i planovima restauracije sistema uključenih OPS-ova.

5. OPS-ovi, u svakoj regiji za proračun kapaciteta, dogovaraju prag iznad kojeg se uticaj djelovanja jednog ili više OPS-ova u havrijskim stanjima, stanju raspada sistema i oporavka sistema smatra značajnim za ostale OPS-ove unutar regije za proračun kapaciteta.

Javna rasprava

Član 7.

(1) OPS je dužan da sprovede javnu raspravu u trajanju od najmanje jednog mjeseca i omogući učešće svih zainteresovanih strana i nadležnih organa svih Ugovornih strana o prijedlozima TCM-ova iz člana 4 stav 2 ove uredbe.

(2) OPS uzima u obzir stavove zainteresovanih strana, iznijete tokom rasprave prije podnošenja nacрта. U svim slučajevima, u podnesenom prijedlogu daje se utemeljeno obrazloženje za prihvatanje ili neprihvatanje stavova zainteresovanih strana koje se blagovremeno objavljuje – prije ili istovremeno sa objavljivanjem prijedloga.

Naknada troškova

Član 8.

Agencija ocjenjuje opravdanost troškova OPS koji nastaju po osnovu primjene ove uredbe, u skladu sa zakonom.

Član 9.

Obaveze o povjerljivosti

- (1) Sve povjerljive informacije primljene, razmijenjene ili prosljeđene u skladu s ovom Uredbom podliježu uslovima čuvanja profesionalne tajne utvrđenim u stavovima 2, 3 i 4 ovog člana.
- (2) Obaveza čuvanja profesionalne tajne primjenjuje se na sva lica koja podliježu odredbama ove Uredbe.
3. Povjerljive informacije koje lica iz stava 2 dobiju tokom obavljanja svojih dužnosti ne smiju se otkrivati bilo kom drugom licu ili organu, ne dovodeći pritom u pitanje slučajeve obuhvaćene nacionalnim zakonodavstvom, ostalim odredbama ove Uredbe ili drugim relevantnim zakonodavstvom Energetske zajednice i nacionalnim zakonodavstvom.
4. Ne dovodeći u pitanje slučajeve obuhvaćene nacionalnim zakonodavstvom ili zakonodavstvom Energetske zajednice, regulatorni organi, subjekti ili lica koja primaju povjerljive informacije u skladu s ovom Uredbom mogu ih koristiti samo za potrebe obavljanja svojih dužnosti u skladu s ovom Uredbom.

Član 10

Sporazum sa OPS-ovima koji nisu obavezani odredbama ove Uredbe

Kada OPS pripada sinhronoj oblasti koja obuhvata OPS-ove iz Energetske zajednice i trećih zemalja, nastojeće da u saradnji sa drugim OPS-ovima zaključi sporazum kojim se postavlja osnova za saradnju u oblasti sigurnog rada sistema i mehanizmi usaglašavanja OPS-ova trećih zemalja sa obavezama utvrđenim ovom Uredbom.

Izrada odbrambenog plana sistema

Član 11.

2. Prilikom izrade odbrambenog plana sistema OPS uzima u obzir najmanje sljedeće elemente:
 - (a) operativne sigurnosne granice utvrđene propisom kojim se uređuje rad sistema.;
 - (b) ponašanje i mogućnosti potrošnje i proizvodnje unutar sinhronne oblasti;
 - (c) posebne potrebe visokoprioritetnih SGU-ova navedene u skladu sa stavom 4 tačka (d);
 - (d) karakteristike svog prenosnog sistema i osnovne karakteristike sistema ODS-ova.
3. Odbrambeni plan sistema sadrži najmanje sljedeće odredbe:
 - (a) uslove pod kojima se aktivira odbrambeni plan sistema, u skladu s članom 13;
 - (b) uputstva za odbrambeni plan sistema koja izdaje OPS i
 - (c) mjere koje su predmet konsultacije ili koordinacije sa definisanim stranama u realnom vremenu.
4. Konkretno, odbrambeni plan sistema uključuje sljedeće elemente:
 - (a) spisak mjera koje OPS treba da sprovodi na svojim objektima;

(b) spisak mjera koje ODS-ovi treba da sprovedu i spisak ODS-ova odgovornih za sprovođenje tih mjera na svojim objektima;

(c) spisak SGU-ova odgovornih za sprovođenje mjera na svojim objektima koje proizlaze iz obaveznih zahtjeva propisa kojima se uređuje priključenje, kao i spisak mjera koje moraju sprovesti ti SGU-ovi;

(d) spisak visokoprioritetnih SGU-ova i uslova za njihovo isključenje i

(e) rokove sprovođenja svih mjera navedenih u odbrambenom planu sistema.

5. Odbrambeni plan sistema sadrži najmanje sljedeće tehničke i organizacione mjere:

(a) šeme djelovanja zaštita koje uključuju najmanje:

- šeme automatskog djelovanja podfrekventne zaštite u skladu s članom 15;
- šeme automatskog djelovanja nadfrekventne zaštite u skladu s članom 16 i
- šeme automatskog djelovanja zaštite od naponskog sloma u skladu s članom 17;

(b) procedure odbrambenog plana sistema, koje uključuju najmanje:

- proceduru upravljanja frekvencijom prilikom odstupanja frekvencije u skladu s članom 18.;
- proceduru upravljanja naponom prilikom odstupanja napona u skladu s članom 19.;
- proceduru upravljanja tokovima snage u skladu s članom 20.;
- proceduru za pomoć u aktivnoj snazi u skladu s članom 21 i
- proceduru ručnog isključenja potrošnje u skladu s članom 22.

6. Mjere sadržane u odbrambenom planu sistema moraju poštovati sljedeće principe:

(a) njihov uticaj na korisnike sistema treba da bude minimalan;

(b) moraju biti ekonomski efikasne;

(c) aktiviraju se samo one mjere koje su neophodne i

(d) ne smiju dovesti do kritičnih stanja ili stanja raspada prenosnog sistema OPS-a ili prenosnih sistema u interkonekciji.

Implementacija plana odbrane sistema

Član 12.

1. OPS je dužan da implementira i održava mjere odbrambenog plana sistema unutar svog prenosnog sistema.

2. OPS je dužan da obavijesti ODS-ove priključene na prenosni sistem o mjerama, uključujući i rokove implementacije, koje je potrebno implementirati na:

- (a) postrojenjima ODS-ova u skladu s članom 11 stav 4 ili
- (b) postrojenjima SGU-ova iz člana 11 stav 4 priključenim na njihove distributivne sisteme ili
- (c) postrojenjima pružaoca usluge definisane odbrambenim planom sistema priključenim na njihove

distributivne sisteme ili

(d) postrojenjima ODS-ova priključenim na njihove distributivne sisteme.

3. OPS je dužan da obavijesti SGU-ove iz člana 11 stav 4 tačka (c) ili pružaoca usluga definisane odbrambenim planom sistema direktno priključene na njegov prenosni sistem o mjerama koje je potrebno implementirati na njihovim postrojenjima, uključujući rokove za njihovo implementiranje.

Aktiviranje odbrambenog plana sistema

Član 13.

1. OPS aktivira svoje procedure iz odbrambenog plana sistema u skladu s članom 11 stav 5 tačka (b) u koordinaciji s ODS-ovima i SGU-ovima iz člana 11 stav 4 kao i pružiocima usluga definisanim odbrambenim planom sistema.
2. Osim automatski aktiviranih šema iz odbrambenog plana sistema, u skladu s članom 11 stav 5 tačka (a), OPS aktivira proceduru iz odbrambenog plana sistema:
 - (a) u slučaju kritičnog stanja sistema, u skladu s kriterijumima utvrđenim propisom kojim se uređuje rad sistema, kao i u slučaju neraspoloživosti korektivnih mjera za ponovno uspostavljanje normalnog stanja sistema ili
 - (b) ako, na osnovu analize operativne sigurnosti, operativna sigurnost prenosnog sistema, pored raspoloživih korektivnih mjera, zahtijeva aktiviranje mjera iz odbrambenog plana sistema u skladu sa članom 11 stav 5.
3. ODS i SGU identifikovan iz člana 11 stav 4, kao i svaki pružalac usluga definisan odbrambenim planom sistema, bez nepotrebnog odlaganja, postupaju po uputstvima iz odbrambenog plana sistema koje je izdao OPS na osnovu člana 11 stav 3 tačka (c), u skladu s procedurama odbrambenog plana sistema utvrđenim u članu 11 stav 5 tačka (b).
4. OPS aktivira procedure iz svog odbrambenog plana sistema iz člana 11 stav 5 tačka (b) koje imaju značajan prekogranični uticaj, u koordinaciji sa OPS-ovima na koje to ima uticaja.

Međusobna pomoć i koordinacija OPS-ova u kritičnim stanjima sistema

Član 14.

1. Na zahtjev OPS-a čiji je system u kritičnom stanju, OPS-ovi putem interkonektivnih vodova pružaju svu moguću pomoć OPS-u koji je uputio zahtjev, pod uslovom da time ne prouzrokuju kritično stanje ili stanje raspada svog prenosnog sistema ili prenosnih sistema u interkonekciji.
2. Kad je pomoć potrebno pružiti preko interkonektivnih vodova jednosmjerne struje, uzimajući u obzir tehničke karakteristike i sposobnosti HVDC sistema, ona može obuhvatati sljedeće aktivnosti:
 - (a) ručnu regulaciju prenosa aktivne snage čime se pomaže OPS-u, čiji je sistem u kritičnom stanju, za ponovno vraćanje tokova snage unutar operativnih sigurnosnih granica ili u vraćanju frekvencije susjedne sinhronne oblasti unutar graničnih vrijednosti frekvencije sistema za predhavarijsko stanje definisano propisom kojim se uređuje rad sistema.
 - (b) automatske regulacije prenosa aktivne snage na osnovu signala i kriterijuma iz propisa kojim se uređuje priključenje HVDC sistema;
 - (c) automatske regulacije frekvencije u skladu sa propisom kojim se uređuje priključenje HVDC sistema u slučaju ostrvskog rada;
 - (d) regulaciju napona i reaktivne snage u skladu sa propisom kojim se uređuje priključenje HVDC sistema, i
 - (e) i drugih raspoloživih aktivnosti.
3. OPS može isključiti bilo koji element prenosnog sistema koji ima značajan prekogranični uticaj, uključujući interkonektivni vod, pod sljedećim uslovima:
 - (a) OPS će koordinisati djelovanje sa susjednim OPS-ovima i

(b) tim djelovanjem ne dovodi do havarijskog stanja ili stanja raspada sistema ostalih prenosnih sistema u interkonekciji.

4. Nezavisno od stava 3, OPS može isključiti bilo koji element prenosnog sistema koji ima značajan prekogranični uticaj, uključujući interkonektivni vod, bez prethodne koordinacije sa susjednim OPS-ovima, u izuzetnim okolnostima u kojima može doći do narušavanja operativnih sigurnosnih granica, kako bi spriječio ugrožavanje bezbednosti osoblja ili oštećenje opreme. U roku od 30 dana od takvog događaja, OPS će pripremiti izvještaj sa detaljnim obrazloženjem razloga, opisom sprovedene radnje i njenim efektima, dostaviti ga Agenciji i susjednim OPS-ovima, i staviti ga na raspolaganje korisnicima sistema na koje to značajno utiče.

Plan podfrekventne zaštite

Član 15.

1. Plan podfrekventne zaštite iz odbrambenog plana sistema obuhvata šemu automatskog isključenja potrošnje pri niskoj frekvenciji (automatsko podfrekventno rasterećenje) i podešavanja osjetljivosti ograničenja frekvencije – podfrekventnog režima u oblasti regulacije frekvencije i snage razmjene OPS-a (dalje u tekstu: LFC oblast).

2. Pri izradi odbrambenog plana sistema, OPS propisuje aktiviranje osjetljivosti ograničenja frekvencije podfrekventnog režima, prije aktiviranja šeme automatskog isključenja potrošnje pri niskoj frekvenciji, ako brzina promjene frekvencije to dopušta.

3. Prije aktiviranja šeme automatskog isključenja potrošnje pri niskoj frekvenciji, i OPS i ODS iz člana 11 stav 4 će predvidjeti da jedinice za skladištenje energije priključene na njegov sistem kao potrošač:

(a) automatski prelaze u režim proizvodnje unutar zadatog vremena i u zadatoj tački aktivne sanage koju je OPS odredio odbrambenim planom sistema ili

(b) u slučaju da jedinica za skladištenje energije nije u stanju da pređe u režim proizvodnje unutar zadatog vremena koje je OPS odredio odbrambenim planom sistema, tu jedinicu automatski isključuje.

4. OPS u svom odbrambenom planu sistema utvrđuje pragove frekvencije za automatsko uključivanje ili isključenje jedinica za skladištenje energije. Ti pragovi frekvencije ne smiju biti viši od graničnih vrijednosti frekvencije sistema definisanih za uslove kritičnih stanja u propisu kojim se uređuje rad sistema, i viši od graničnih vrijednosti frekvencije za početni obavezni nivo isključenja potrošnje kako je dato u Prilogu.

5. OPS izrađuje plan automatskog isključenja potrošnje pri niskoj frekvenciji u skladu s parametrima rasterećenja u realnom vremenu navedenim u Prilogu. Plan uključuje isključenje potrošnje na različitim vrijednostima frekvencije, od "početnog obaveznog nivoa" do "konačnog obaveznog nivoa", unutar opsega primjene, uz poštovanje minimalnog broja i maksimalne veličine koraka. Opseg primjene definiše maksimalno dozvoljeno odstupanje neto potrošnje koju treba isključiti od ciljane neto potrošnje koju treba isključiti na datoj frekvenciji, izračunano linearnom interpolacijom između početnog i završnog obaveznog nivoa. Opseg primjene ne dozvoljava isključenje manje neto potrošnje od vrijednosti koju treba isključiti na početnom obaveznom nivou.

6. OPS i ODS će ugraditi releje potrebne za isključenje potrošnje pri niskoj frekvenciji uzimajući u obzir ponašanje najmanjeg opterećenja i raspodjelu proizvodnje.

7. Pri sprovođenju šeme automatskog isključenja potrošnje pri niskoj frekvenciji u skladu s obavještenjem iz člana 12 stav 2, OPS i ODS:

(a) izbjegavaju podešavanje namjernog vremenskog zatezanja djelovanja releja i prekidača;

(b) minimalizuju isključivanje modula za proizvodnju električne energije, posebno onih koji obezbjeđuju inerciju;

(c) ograničavaju rizik da zbog šeme nastanu odstupanja toka snage i odstupanja napona van operativnih sigurnosnih granica.

Ako ODS ne može da ispuni zahtjeve iz tačkaka (b) i (c), o tome obavještava OPS-a i predlaže koji zahtjev će se primjeniti. OPS, u konsultaciji sa ODS-om, utvrđuje primjenjive zahtjeve na osnovu zajedničke analize troškova i koristi.

8. Plan automatskog isključenja potrošnje pri niskoj frekvenciji u odbrambenom planu sistema može predvidjeti isključenje neto potrošnje koja se zasniva na gradijentu frekvencije, pod uslovom da:

(a) se aktivira samo:

- ako je odstupanje frekvencije veće od maksimalnog odstupanja frekvencije u stacionarnom stanju i gradijent frekvencije je veći od gradijenta referentnog događaja;
- dok frekvencija ne dostigne nivo frekvencije na početnom obveznom nivou za isključenje potrošnje;

(b) je u skladu s Prilogom i

(c) je to neophodno i opravdano za efikasno održavanje operativne sigurnosti.

9. U slučaju da plan isključenja potrošnje pri niskoj frekvenciji u odbrambenom planu sistema predviđa isključenje neto potrošnje na osnovu gradijenta frekvencije, kako je opisano u stavu 8, OPS će, u roku od 30 dana od implementacije, sastaviti izvještaj sa detaljnim obrazloženjem razloga, implementacijom i uticajima ove mjere i dostaviti ga Agenciji.

10. OPS može u planu isključenja potrošnje pri niskoj frekvenciji svog odbrambenog plana sistema uvrstiti dodatne korake za neto isključenje potrošnje ispod konačnog obaveznog nivoa za isključenje potrošnje navedenog u Prilogu.

11. OPS ima pravo da implementira dodatne planove djelovanja sistema zaštite koji se aktiviraju na frekvenciji koja nije veća od frekvencije konačnog obaveznog nivoa za isključenje potrošnje i koje imaju za cilj brži proces ponovnog uspostavljanja sistema. OPS će obezbijediti da ti dodatni planovi ne utiču na dodatno pogoršavanje frekvencije.

Plan nadfrekventne zaštite

Član 16.

1. Plan nadfrekventne zaštite iz odbrambenog plana sistema ima za posljedicu automatsko smanjenje ukupne aktivne snage injektirane u LFC oblast.

2. U konsultaciji sa drugim OPS-ovima unutar svoje sinhronne oblasti, OPS utvrđuje sljedeće parametre svog plana nadfrekventne zaštite:

(a) pragove frekvencije za aktiviranje plana i

(b) koeficijent smanjenja injektiranja aktivne snage.

3. OPS izrađuje plan nadfrekventne zaštite uzimajući u obzir mogućnosti modula za proizvodnju električne energije koje se odnose na osjetljivost ograničenja frekvencije nadfrekventnog režima i jedinica za skladištenje energije unutar svoje LFC oblasti. Ako osjetljivost ograničenja frekvencije nadfrekventnog režima ne postoji ili nije dovoljna da ispuni zahtjeve navedene u tačkama (a) i (b) stav 2 ovog člana, OPS uspostavlja dodatno postepeno isključenje proizvodnje unutar svoje LFC oblasti. OPS utvrđuje maksimalnu veličinu koraka za isključenje modula za proizvodnju električne energije i/ili HVDC sistema u konsultaciji sa drugim OPS-ovima iz svoje sinhronne oblasti.

Plan zaštite od naponskog sloma

Član 17.

1. U zavisnosti od rezultata OPS-ove procjene sigurnosti sistema, plan automatske zaštite od naponskog sloma u odbrambenom planu sistema može uključivati jedan ili više sljedećih planova:

(a) plan automatskog isključenja potrošnje pri niskim naponima u skladu sa propisom kojim se reguliše pitanje priključenja potrošnje

(b) plan automatske blokade regulacionih sklopki u skladu propisom kojim se reguliše pitanje priključenja potrošnje i

(c) plan automatskog djelovanja sistema zaštite za upravljanje naponom.

2. Osim ako procjena iz stava 1 ovog člana pokaže da primjena plana automatske blokade regulacionih sklopki nije neophodna da bi se spriječio naponski slom u kontrolnoj oblasti OPS-a, OPS će utvrditi uslove za blokiranje regulacione sklopke u skladu sa propisom kojim se reguliše pitanje priključenja potrošnje, uzimajući u obzir:

(a) metodu blokiranja (lokalno ili daljinskim komandovanjem iz dispečerskog centra);

(b) prag nivoa napona na mjestu priključenja;

(c) smjer toka reaktivne snage i

(d) maksimalni vremenski period između detekcije praga i blokiranja.

Procedura za upravljanje odstupanjem frekvencije

Član 18.

1. Procedura za upravljanje odstupanjem frekvencije u odbrambenom planu sistema sadrži set mjera za upravljanje odstupanjem frekvencije izvan graničnih vrijednosti frekvencije definisanih u uslovima havarijskih stanja i korektivnim mjerama utvrđenim propisom kojim se reguliše pitanje upravljanja sistemom, i mora da ispunjava najmanje sljedeće zahtjeve:

(a) smanjenje proizvodnje električne energije treba da bude manje od smanjenja potrošnje usljed primjene plana podfrekventne zaštite i

(b) smanjenje proizvodnje treba da bude veće od smanjenja potrošnje usljed primjene plana nadfrekventne zaštite.

2. OPS prilagođava način rada svoje LFC oblasti kako bi spriječio ometanje ručnog aktiviranja ili deaktiviranja aktivne snage kako je utvrđeno u stavovima 3 i 5 ovog člana.

3. OPS ima pravo da uspostavi zadatu vrijednost aktivne snage koju SGU iz člana 11 stav 4 tačka (c) ove Uredbe mora održavati, pod uslovom da je zadata vrijednost u skladu sa tehničkim ograničenjima SGU-a. OPS ima pravo da uspostavi zadatu vrijednost aktivne snage koju pružalac usluga definisan odbrambenim planom sistema mora održavati, pod uslovom da je pružalac usluge iz odbrambenog plana sistema na to obavezan uslovima iz člana 4 stav 3 ove Uredbe i da je zadata vrijednost u skladu sa tehničkim ograničenjima pružaoca usluga definisan odbrambenim planom sistema. SGU-ovi i pružaoci usluga definisani odbrambenim planom sistema, bez nepotrebnog odlaganja, izvršavaju naloge koja im je direktno ili indirektno izdao OPS preko ODS-a i ostaju u tom stanju dok se ne izdaju dalja uputstva. Ako su nalozi direktno upućeni, OPS bez nepotrebnog odlaganja obavještava nadležne ODS-ove.

4. OPS ima pravo da isključi SGU-ove i pružaocima usluga definisane odbrambenim planom sistema, direktno ili indirektno preko ODS-ova. SGU-ovi i pružaoci usluga iz odbrambenog plana sistema ostaju isključeni sve dok se ne izdaju dalja uputstva. Ako su SGU-ovi direktno isključeni, OPS bez nepotrebnog odlaganja obavještava nadležne ODS-ove. U roku od 30 dana od događaja, OPS će pripremiti izvještaj koji sadrži detaljno obrazloženje razloga, realizaciju i uticaj sprovedenih mjera, dostaviti ga Agenciji, i staviti na raspolaganje korisnicima sistema na koje to značajno utiče.

5. Prije aktiviranja plana podfrekventne zaštite iz člana 15, pod uslovom da brzina promjene frekvencije to dozvoljava, OPS direktno ili indirektno preko ODS-a, kod nadležnih pružaoca usluga definisanih odbrambenim planom sistema, aktivira upravljanje potrošnjom i:

- (a) prebacuje jedinice za skladištenje energije iz režima potrošnje u režim proizvodnje električne energije na zadatu vrijednosti aktivne snage koju je OPS odredio u odbrambenom planu sistema ili
- (b) kada jedinica za skladištenje energije nije u stanju da se prebaci dovoljno brzo da stabilizuje frekvenciju, ručno isključuje tu jedinicu za skladištenje energije.

Procedura upravljanja odstupanjem napona

Član 19.

1. Procedura upravljanja odstupanjem napona iz odbrambenog plana sistema sadrži set mjera za upravljanje odstupanjem napona van sigurnosnih granica definisanih propisom kojim se reguliše pitanje upravljanja sistemom.
2. OPS može da utvrdi opseg reaktivne snage ili opseg napona i izda nalog ODS-ovima i SGU-ovima određenim za tu mjeru u skladu s članom 11 stav 4 ove Uredbe, da ga održavaju u skladu sa propisom kojim se reguliše pitanje upravljanja sistemom.
3. Na zahtjev susjednog OPS-a u uslovima kritičnog stanja, OPS stavlja na raspolaganje svu dostupnu reaktivnu snagu u mjeri u kojoj to neće uzrokovati kritično stanje ili raspad sopstvenog prenosnog sistema.

Procedura upravljanja tokovima snaga

Član 20.

1. Procedura upravljanja tokovima snaga iz odbrambenog plana sistema sadrži set mjera za upravljanje tokovima snaga izvan operativnih sigurnosnih limita utvrđenih propisom kojim se reguliše pitanje upravljanja sistemom.
2. OPS ima pravo da uspostavi zadatu vrednost aktivne snage koju će SGU određen u skladu s članom 11 stav 4 tačka (c) ove Uredbe održavati, pod uslovom da je zadata vrijednost u skladu s tehničkim ograničenjima SGU-a. OPS ima pravo da uspostavi zadatu vrednost aktivne snage koju će pružalac usluga definisan odbrambenim planom sistema održavati, pod uslovom da je pružalac usluge definisan odbrambenim planom sistema na to obavezan uslovima iz člana 4 stav 3 ove Uredbe i da je zadata vrijednost u skladu s tehničkim ograničenjima pružaoca usluge definisana odbrambenim planom sistema. SGU-ovi i pružaoci usluge definisani odbrambenim planom sistema bez nepotrebnog odlaganja izvršavaju naloge koje im je direktno ili indirektno izdao OPS preko ODS-a i ostaju u tom stanju dok se ne izdaju dalja uputstva. Ako su nalozi direktno upućeni, OPS bez nepotrebnog odlaganja obavještava nadležne ODS-ove .
3. OPS ima pravo da isključi SGU-ove i pružaoce usluga definisani odbrambenim planom sistema, direktno ili indirektno preko ODS-ova. SGU-ovi i pružaoci usluga definisani odbrambenim planom sistema ostaju isključeni sve dok se ne izdaju dalja uputstva. Ako su SGU-ovi direktno isključeni, OPS bez nepotrebnog odlaganja obavještava nadležne ODS-ove. U roku od 30 dana od ovog događaja OPS će pripremiti izvještaj koji sadrži detaljno obrazloženje razloga, opis sprovođenja mjera i njihovih efekata, i dostaviti ga Agenciji, i staviti na raspolaganje korisnicima sistema na koje to značajno utiče.

Procedura za pružanje pomoćnih usluga aktivne snage

Član 21.

1. U slučaju odsustva adekvatnosti kontrolne oblasti za dan unaprijed ili unutar dnevnog vremenski period, utvrđen u skladu sa propisom kojim se reguliše pitanje upravljanja sistemom, a prije svakog mogućeg obustavljanja tržišnih aktivnosti u skladu s članom 35 ove Uredbe, OPS ima pravo da zatraži pružanje pomoćnih usluga aktivne snage od:

(a) bilo kojeg pružaoca balansnih usluga, koji će, na zahtjev OPS-a, promijeniti svoj status raspoloživosti kako bi stavio na raspolaganje svu svoju aktivnu snagu, pod uslovom da već nije bio aktiviran preko balansnog tržišta i u skladu sa svojim tehničkim ograničenjima:

(b) bilo kojeg SGU-a priključenog unutar njegove LFC oblasti, koji OPS-u već ne pruža uslugu balansiranja, i koji, u skladu sa svojim tehničkim ograničenjima, na zahtjev OPS-a stavlja na raspolaganje svu svoju raspoloživu aktivnu snagu i

(c) ostalih OPS-ova u normalnom ili predhvarijskom stanju.

2. OPS može aktivirati pružanje pomoćnih usluga aktivne snage od pružaoca usluge balansiranja ili SGU-a, u skladu sa tačkama (a) i (b) stava 1 ovog člana, samo ako je aktivirao sve dostupne ponude za balansnu energiju, uzimajući u obzir raspoloživi kapacitet u trenutku neadekvatnosti kontrolne oblasti.

3. OPS kojem je upućen zahtjev za pružanje pomoćne usluge u pogledu aktivne snage u skladu sa stavom 1 tačka (c) ovog člana:

(a) stavlja na raspolaganje svoje nedodijeljene ponude;

(b) ima pravo da aktivira raspoloživu balansnu energiju kako bi obezbjedio odgovarajuću snagu OPS-u koji je zatražio pružanje usluge i

(c) ima pravo da zatraži pomoć u pogledu aktivne snage od svojih pružalaca usluga balansiranja i od bilo kojeg SGU-a priključenog unutar njegove LFC oblasti koji još ne pruža uslugu balansiranja OPS-u, kako bi pružio odgovarajuću pomoć u pogledu aktivne snage.

4. Prilikom aktiviranja aktivne snage zatražene u skladu sa stavom 1(c) ovog člana, OPS koji upućuje zahtjev i OPS kojem je upućen zahtjev imaju pravo da koristi:

(a) raspoloživi prekozonski kapacitet u slučaju da se aktiviranje izvrši prije roka zatvaranja unutar dnevnog dodjele prekozonskog kapaciteta i ako nije obustavljena dodjela prekozonskih kapaciteta u skladu s članom 35 ove Uredbe;

(b) dodatni kapacitet koji može biti raspoloživ zbog stanja sistema u realnom vremenu, ali se u tom slučaju OPS koji upućuje zahtjev i OPS kojem je upućen zahtjev moraju koordinisati s OPS-ovima na koje to značajno utiče u skladu s članom 6 stav 5.

5. Nakon što OPS koji upućuje zahtjev i OPS kojem je upućen zahtjev usaglase uslove za pružanje pomoćne usluge aktivne snage, dogovorena količina aktivne snage i vremenski period njenog pružanja moraju biti nepromjenjivi, osim ako prenosni sistem OPS-a koji pruža uslugu uđe u kritično stanje ili stanje raspada sistema.

Plan hitnog isključenja potrošnje

Član 22.

1. Pored mjera iz članova od 18 do 21 ove Uredbe, OPS može utvrditi količinu neto potrošnje koju će ručno isključiti, direktno ili indirektno preko ODS-ova, kada je to neophodno da bi se spriječilo širenje ili pogoršavanje kritičnog stanja. Kada se potrošnja direktno isključuje, OPS bez odlaganja obavještava nadležne ODS-ove.

2. OPS aktivira plan hitnog isključenja neto potrošnje iz stava 1 kako bi:

- (a) riješio situaciju preopterećenja ili niskog napona ili
 - (b) riješio situacije u kojima je zatražena pomoćna usluga aktivne snage u skladu s članom 21 ove Uredbe, ali nije dovoljna da održi adekvatnost unutar svoje kontrolne oblasti za dan unaprijed ili unutar dnevnog vremenskog perioda u skladu sa propisom kojim se reguliše pitanje upravljanja sistemom.
3. OPS obavještava ODS-ove o količini neto potrošnje, utvrđene u skladu sa stavom 1 ovog člana, koju treba isključiti na njihovim distributivnim sistemima. ODS bez odlaganja isključuje prijavljenu količinu neto potrošnje.
4. U roku od 30 dana od ovog događaja OPS će pripremiti izvještaj koji sadrži detaljno obrazloženje razloga, opis sprovođenja ove mjere i njenih efekata i dostaviti ga Agenciji.

Izrada plana restauracije sistema

Član 23.

2. Prilikom izrade plana restauracije sistema svaki OPS mora uzeti u obzir najmanje sljedeće elemente:
- (a) ponašanje i mogućnosti potrošnje i proizvodnje;
 - (b) posebne potrebe visokoprioritetnih SGU-ova navedenih u stavu 4 ovog člana i
 - (c) karakteristike prenosne mreže i mreža ODS-ova.
3. Plan restauracije sistema sadrži najmanje:
- (a) uslove pod kojima se aktivira plan restauracije sistema, kako je predviđeno članom 25 ove Uredbe;
 - (b) uputstva iz plana restauracije sistema koja izdaje OPS i
 - (c) mjere koje su predmet konsultacija ili koordinacije u realnom vremenu sa utvrđenim stranama.
4. Konkretno, plan restauracije sistema sadrži sljedeće elemente:
- (a) spisak mjera koje OPS treba da sprovede na svojim postrojenjima;
 - (b) spisak mjera koje ODS-ovi treba da sprovedu i spisak ODS-ova odgovornih za sprovođenje tih mjera;
 - (c) spisak SGU-ova odgovornih za sprovođenje mjera u skladu sa propisom kojim se uređuje pitanje priključenja proizvodnje, kao i spisak mjera koje moraju sprovesti ti SGU-ovi;
 - (d) spisak visokoprioritetnih SGU-ova i uslova za njihovo isključenje i ponovno stavljanje pod napon;
 - (e) spisak ključnih objekata za sprovođenje plana restauracije sistema;
 - (f) broj proizvodnih jedinica, u kontrolnoj oblasti OPS-a, neophodnih za ponovno stavljanje pod napon sistema u skladu sa strategijom za restauraciju sistema odozdo nagore. Ove proizvodne jedinice moraju imati sposobnost pokretanja sistema iz beznaponskog stanja, brze ponovne sinhronizacije (pomoću samostalnog napajanja) i ostrvskog rada.
 - (g) rokove sprovođenja svih navedenih mjera.
5. Plan restauracije sistema sadrži najmanje sljedeće tehničke i organizacione mjere:
- (a) postupak za ponovno stavljanje pod napon;
 - (b) postupak upravljanja frekvencijom i
 - (c) postupak za resinhronizaciju.

6. Mjere sadržane u planu restauracije sistema moraju poštovati sljedeće principe:

- (a) njihov uticaj na korisnike sistema treba da bude minimalan;
- (b) moraju biti ekonomski efikasne;
- (c) aktiviraju se samo one mjere koje su neophodne i
- (d) ne smiju dovesti do havarijskih ili stanja raspada prenosnih sistema u interkonekciji.

Sprovođenje plana restauracije sistema

Član 24.

5. Kada OPS obavijesti ODS o mjerama iz plana restauracije, ODS bez odlaganja obavještava SGU-ove, pružaoce usluga definisane planom restauracije sistema ili ODS-ove priključene na njegov distributivni sistem o mjerama iz plana restauracije sistema koje je potrebno sprovesti na pojedinačnim postrojenjima, uključujući rokove za njihovo sprovođenje u skladu sa članom 23 stav 4 tačka (g) ove Uredbe.

6. Svaki obaviješteni ODS, SGU pružalac definisan planom restauracije sistema dužan je da:

- (a) sprovede mjere o kojima je obaviješten u skladu s ovim članom najkasnije 12 mjeseci od prijema predmetnog obavještenja;
- (b) potvrdi sprovođenje mjera operatoru sistema koji ih je zatražio, a koji zatim, ako taj operator nije OPS, upućuje tu potvrdu OPS-u i
- (c) održava mjere sprovedene na svojim postrojenjima.

Aktiviranje plana restauracije sistema

Član 25.

1. OPS aktivira procedure plana restauracije sistema u koordinaciji s ODS-ovima i SGU-ovima iz člana 23 stav 4 ove Uredbe i pružiocima usluga definisanim planom restauracije sistema, u sljedećim slučajevima:

- (a) u slučaju kritičnog stanja sistema u skladu s kriterijumima iz propisa kojim se uređuje pitanje upravljanja sistemom, nakon što je sistem stabilizovan aktivacijom mjera iz odbrambenog plana sistema ili
- (b) ako je sistem u stanju raspada u skladu s kriterijumima iz propisa kojim se uređuje pitanje upravljanja sistemom.

2. Tokom restauracije sistema, svaki OPS utvrđuje i prati:

- (a) opseg i granice sinhronizovane regije ili sinhronizovanih regija kojima pripada njegova kontrolna oblast;
- (b) OPS-ove sa kojima dijeli sinhronizovanu regiju ili sinhronizovane regije i
- (c) raspoložive rezerve aktivne snage unutar svoje kontrolne oblasti.

3. ODS i SGU iz člana 23 stav 4, ove Uredbe, kao i pružalac usluge definisan planom restauracije sistema bez odlaganja, postupaju po uputstvima koja je izdao OPS u skladu sa članom 23 stav 3 tačka (b) ove Uredbe i procedurama iz plana restauracije sistema.

4. OPS aktivira procedure plana restauracije sistema, koje imaju značajan prekogranični uticaj, u koordinaciji sa drugim OPS-ovima.

Procedura ponovnog stavljanja pod napon

Član 26.

1. Procedura ponovnog stavljanja pod napon iz plana restauracije sistema sadrži set mjera koje OPS-u omogućavaju da primijeni:

- (a) strategiju ponovnog stavljanja pod napon odozgo nadolje i
- (b) strategiju ponovnog stavljanja pod napon odozdo nagore.

2. Kad je riječ o strategiji za ponovno stavljanje pod napon odozdo nagore, postupak obuhvata najmanje:

- (a) upravljanje odstupanjima napona i frekvencije nastalim zbog ponovnog stavljanja pod napon;
- (b) nadzor i upravljanje ostrvskim radom i
- (c) resinhronizaciju oblasti ostrvskog rada.

Aktiviranje procedure ponovnog stavljanja pod napon

Član 27.

1. Prilikom aktiviranja procedure ponovnog stavljanja pod napon, OPS priprema strategiju koju treba sprovesti, uzimajući u obzir:

- (a) raspoloživost proizvodnih jedinica, unutar svoje kontrolne oblasti, spremnih za ponovno stavljanje pod napon;
- (b) očekivano trajanje i rizike mogućih strategija ponovnog stavljanja pod napon;
- (c) stanja elektroenergetskih sistema;
- (d) stanja direktno povezanih sistema, uključujući najmanje status interkonektivnih vodova;
- (e) spisak visokoprioritetnih SGU-ova u skladu s članom 23 stav 4 ove Uredbe i
- (f) mogućnost kombinovanja strategija za ponovno stavljanje pod napon odozgo nadolje i odozdo nagore.

2. Prilikom sprovođenja strategije za ponovno stavljanje pod napon odozgo nadolje, OPS će upravljati priključenjem potrošnje i proizvodnje sa ciljem dovođenja frekvencije na nominalnu vrijednost, sa maksimalnom tolerancijom maksimalnog odstupanja frekvencije u stacionarnom stanju. OPS primjenjuje uslove za priključenje potrošnje i proizvodnje koje definiše lider frekvencije, imenovan u skladu sa članom 29 ove Uredbe.

3. Prilikom sprovođenja strategije za ponovno stavljanje pod napon odozgo nadolje, svaki OPS upravlja priključenjem potrošnje i proizvodnje u cilju regulisanja frekvencije na nivo ciljane frekvencije definisane u skladu sa članom 28 stav 3 tačka (c) ove Uredbe.

4. U toku ponovnog stavljanja pod napon, nakon konsultacija s ODS-ovima, OPS utvrđuje i prijavljuje količinu netovane potrošnje za ponovno priključenje na distributivnu mrežu. ODS ponovo priključuje prijavljenu količinu netovane potrošnje, pridržavajući se ograničenja potrošnje bloka i uzimajući u obzir automatsko ponovno povezivanje potrošnje i proizvodnje u svojoj mreži.

5. OPS obavještava susjedne OPS-ove o svojoj mogućnosti podrške strategiji za ponovno stavljanje pod napon odozgo nadolje.

6. Za aktiviranje strategije ponovnog stavljanja pod napon odozgo nadolje, OPS traži od susjednih OPS-ova pomoć za ponovno stavljanje pod napon. Ta pomoć može podrazumijevati pružanje usluge u aktivnoj snazi u skladu s članom 21 stavovi 3,4 i 5 ove Uredbe. OPS-ovi kojima je upućen zahtjev pružaju pomoć za ponovno stavljanje pod napon, osim ako bi to uzrokovalo kritično stanje ili stanje raspada njihovih sistema. U tom slučaju OPS koji upućuje zahtjev primjenjuje strategiju za ponovno stavljanje pod napon odozdo nagore.

Procedura upravljanja frekvencijom

Član 28.

1. Procedura upravljanja frekvencijom iz plana restauracije sistema sadrži set mjera za vraćanje frekvencije sistema na nominalnu vrijednost .
2. OPS aktivira svoju proceduru upravljanja frekvencijom:
 - (a) u pripremi postupka resinhronizacije, kada je sinhrona oblast podijeljena na nekoliko sinhronizovanih regija;
 - (b) u slučaju odstupanja frekvencije u sinhronoj oblasti ili
 - (c) u slučaju ponovnog stavljanja pod napon.
3. Procedura upravljanja frekvencijom obuhvata najmanje:
 - (a) spisak radnji za podešavanje regulatora frekvencije prije imenovanja operatora odgovornog za upravljanje frekvencijom;
 - (b) imenovanje lidera frekvencije;
 - (c) utvrđivanje ciljane vrijednosti frekvencije za strategiju ponovnog stavljanja pod napon odozdo nagore;
 - (d) upravljanje frekvencijom nakon odstupanja frekvencije; i
 - (e) upravljanje frekvencijom nakon razdvajanja sinhronne oblasti i
 - (f) određivanje količine potrošnje i proizvodnje za ponovno povezivanje, uzimajući u obzir raspoložive rezerve aktivne snage u sinhronizovanoj regiji kako bi se izbjegla veća odstupanja frekvencije.

Imenovanje lidera frekvencije

Član 29.

1. Tokom restauracije sistema, kada je sinhrona oblast podijeljena na više sinhronizovanih regija, OPS-ovi svake sinhronizovane regije imenuju lidera frekvencije u skladu sa stavom 3 ovog člana.
2. Tokom restauracije sistema, ako sinhrona oblast nije podijeljena, ali frekvencija sistema premašuje granične vrijednosti za predhvarijsko stanje kako je definisano propisom kojim se uređuje pitanje upravljanja sistemom, svi OPS-ovi sinhronne oblasti imenuju lidera frekvencije u skladu sa stavom 3 ovog člana.
3. Za lidera frekvencije imenuje se OPS sa najvećom procijenjenom vrijednošću regulacionog faktora K u realnom vremenu, osim ako se OPS-ovi sinhronizovane regije ili sinhronne oblasti dogovore da

imenuju drugog OPS-a za lidera frekvencije. U tom slučaju OPS-ovi sinhronizovane regije ili sinhronne oblasti u obzir uzimaju sljedeće kriterijume:

- (a) količinu raspoloživih rezervi aktivne snage, a posebno rezerve za održanje frekvencije;
- (b) raspoložive kapacitete na interkonektivnim vodovima;
- (c) raspoloživost mjerenja frekvencije OPS-ova unutar sinhronizovane regije ili sinhronne oblasti i
- (d) raspoloživost mjerenja na ključnim elementima unutar sinhronizovane regije ili sinhronne oblasti.

4. Nezavisno od stava 3 ovog člana, gdje je to moguće uzimajući u obzir veličinu predmetne sinhronne oblasti i stanje u realnom vremenu, OPS-ovi iz sinhronne oblasti mogu unaprijed imenovati lidera frekvencije.

5. OPS koji je imenovan za lidera frekvencije u skladu sa stavovima 1 i 2 o svom imenovanju bez odlaganja obavještava ostale OPS-ove sinhronizovane regije ili sinhronne oblasti.

6. Imenovani lider frekvencije postupa u tom svojstvu do:

- (a) imenovanja drugog lidera frekvencije za svoju sinhronizovanu regiju;
- (b) imenovanja novog lidera frekvencije usljed resinhronizacije njegove sinhronizovane regije s drugom sinhronizovanom regijom ili
- (c) završetka potpune resinhronizacije sinhronne oblasti, vraćanja frekvencije sistema unutar standardnog opsega i vraćanja sinhronne oblasti OPS-a u normalni režim rada u skladu sa propisom kojim se uređuje pitanje upravljanja sistemom.

Upravljanje frekvencijom nakon odstupanja frekvencije

Član 30.

1. Tokom restauracije sistema, kada je lider frekvencije imenovan u skladu s članom 29 stav 3 ove Uredbe, OPS-ovi sinhronne oblasti, koji nisu lideri frekvencije, najprije obustavljaju aktivaciju mFRR-a i RR-a.
2. Lider frekvencije, nakon konsultacija sa ostalim OPS-ovima sinhronne oblasti, uspostavlja režim rada koji se primjenjuje na LFC oblast kojom upravlja svaki od OPS-ova sinhronne oblasti.
3. Lider frekvencije upravlja mFRR-om i RR-om unutar sinhronne oblasti kako bi sveo frekvenciju sinhronne oblasti na nivo nominalne vrijednosti, uzimajući u obzir granice pogonske sigurnosti utvrđene propisom kojim se uređuje pitanje upravljanja sistemom. OPS sinhronne oblasti na zahtjev pruža podršku lideru frekvencije.

Upravljanje frekvencijom nakon podjele sinhronih oblasti

Član 31.

1. Tokom restauracije sistema, kada je lider frekvencije imenovan u skladu s članom 29 stav 3 ove Uredbe, OPS-ovi iz te sinhronne oblasti, koji nisu lideri frekvencije, najprije obustavljaju aktivaciju mFRR-a i RR-a..
2. Lider frekvencije, nakon konsultacija sa ostalim OPS-ovima sinhronne oblasti, uspostavlja režim rada koji se primjenjuje u LFC oblastima kojima upravlja svaki od OPS-ova unutar sinhronizovane regije.
3. Lider frekvencije upravlja mFRR-om i RR-om sinhronizovane regije kako bi regulisao frekvenciju sinhronizovane regije na ciljanu vrijednost, koju utvrđuje lider resinhronizacije, ako je imenovan, u

skladu sa članom 34 stav 1 tačka(a) ove Uredbe, uzimajući u obzir granice pogonske sigurnosti utvrđene u skladu sa propisom kojim se uređuje pitanje upravljanja sistemom. Ako za sinhronizovanu regiju nije imenovan lider resinhronizacije, operator koji je lider frekvencije reguliše frekvenciju prema nominalnoj vrijednosti. Svaki od OPS-ova sinhronizovane regije na zahtjev pruža podršku lideru frekvencije.

Proces resinhronizacije

Član 32.

Proces resinhronizacije iz plana restauracije sistema obuhvata najmanje:

- (a) imenovanje lidera resinhronizacije;
- (b) mjere koje OPS-u omogućavaju da sprovodi strategiju resinhronizacije i
- (c) maksimalne granice za razlike faznog ugla, frekvencije i napona na interkonektivnim vodovima.

Imenovanje lidera resinhronizacije

Član 33.

1. Tokom restauracije sistema, kada se dvije sinhronizovane regije mogu ponovo sinhronizovati, a da se pri tome ne ugrozi pogonska sigurnost prenosnih sistema, lideri frekvencije tih sinhronizovanih regija imenuju lidera resinhronizacije u konsultacijama najmanje sa OPS-ovima određenim kao potencijalnim liderima resinhronizacije a u skladu sa stavom 2 ovog člana. Svaki lider frekvencije bez odlaganja obavještava ostale OPS-ove unutar svoje sinhronizovane regije o imenovanom lideru procesa resinhronizacije.

2. Za svaki par sinhronizovanih regija koje se resinhronizuju, za lidera resinhronizacije imenuje se OPS koji:

- (a) na granici dvije sinhronizovane regije koje se resinhronizovaju u pogonu ima najmanje jedan objekat opremljen uređajem za sinhronizaciju;
- (b) ima pristup mjerenjima frekvencije iz obje sinhronizovane regije;
- (c) ima pristup mjerenjima napona u postrojenjima između kojih su smještene potencijalne tačke resinhronizacije i
- (d) ima sposobnost regulacije napona u potencijalnim tačkama resinhronizacije.

3. Ako više od jednog OPS-a ispunjava kriterijume iz stava 2, za lidera resinhronizacije imenuje se OPS s najvećim brojem potencijalnih tačaka resinhronizacije između dvije sinhronizovane regije, osim ako se operatori odgovorni za upravljanje frekvencijom dvije sinhronizovane regije dogovore da imenuju drugog OPS-a za lidera resinhronizacije.

4. Imenovani lider resinhronizacije postupa u tom svojstvu do:

- (a) imenovanja drugog lidera resinhronizacije za te dvije sinhronizovane regije ili;
- (b) završetka resinhronizacije te dvije sinhronizovane regije i sprovođenja svih koraka iz člana 34 ove Uredbe.

Strategija resinhronizacije

Član 34.

1. Prije resinhronizacije, lider resinhronizacije:

- (a) u skladu s maksimalnim granicama iz člana 32 ove Uredbe utvrđuje:
- ciljanu vrijednost frekvencije za resinhronizaciju;
 - maksimalnu razliku frekvencije između dvije sinhronizovane regije;
 - maksimalnu razmjenu aktivne i reaktivne snage
 - operativni režim koji se primjenjuje na LFC;
- (b) bira tačku resinhronizacije uzimajući u obzir granice pogonske sigurnosti u sinhronizovanim regijama;
- (c) uspostavlja i priprema sve potrebne aktivnosti za resinhronizaciju dvije sinhronizovane regije u tački resinhronizacije;
- (d) uspostavlja i priprema niz aktivnosti u cilju stvaranja dodatnih veza između dvije sinhronizovane regije i
- (e) procjenjuje spremnost sinhronizovanih regija za resinhronizaciju uzimajući u obzir uslove utvrđene u tački (a) ovog stava.
2. Prilikom obavljanja zadataka pobrojanih u stavu 1 ovog člana, lider resinhronizacije konsultuje operatore odgovorne za upravljanje frekvencijom uključenih sinhronizovanih regija i, za dužnosti iz tačaka (b) do (e), konsultuje OPS-ove koji upravljaju postrojenjima koji se koriste za resinhronizaciju.
3. Svaki lider frekvencije bez nepotrebnog odlaganja obavještava ostale OPS-ove unutar svoje sinhronizovane regije o planiranoj resinhronizaciji.
4. Kada su ispunjeni svi uslovi utvrđeni u stavu 1 tačka (a), lider resinhronizacije vrši resinhronizaciju aktiviranjem mjera utvrđenih u skladu sa stavom 1 tačke (c) i (d).

Postupak obustavljanja tržišnih aktivnosti

Član 35.

1. OPS može privremeno obustaviti jednu ili više tržišnih aktivnosti navedenih u stavu 2:
- (a) ako se prenosni sistem OPS-a nalazi u stanju raspada ili
- (b) ako je OPS iscrpio sve mogućnosti koje nudi tržište, a nastavak tržišnih aktivnosti u kritičnom stanju bi pogoršao jedan ili više uslova iz propisa kojim se uređuje pitanje upravljanja sistemom, ili
- (c) ako bi nastavak tržišnih aktivnosti znatno umanjio efikasnost procesa vraćanja u normalno ili predhvarijusko stanje,
- (d) ako nisu dostupni alati i sredstva komunikacije koji su neophodni OPS-u za olakšavanje tržišnih aktivnosti.
2. Sljedeće tržišne aktivnosti mogu se obustaviti u skladu sa stavom 1:
- (a) obezbjeđivanje prekozonskog kapaciteta za dodjelu kapaciteta na odgovarajućim granicama zone trgovanja, za svaku tržišnu vremensku jedinicu u kojoj se očekuje da prenosni sistem neće biti vraćen u normalno ili predhvarijusko stanje;
- (b) dostavljanje ponuda za balansni kapacitet ili balansnu energiju od strane pružaoca balansne usluge;
- (c) obezbjeđivanje izbalansirane pozicije od strane balansno odgovornog subjekta na kraju vremenskog perioda za dan unaprijed, ako to zahtjevaju odredbe i uslovi koji se odnose na balansiranje;
- (d) mijenjanje pozicija balansno odgovornih subjekata;

- (e) dostavljanje vozni redova u skladu sa propisom kojim se uređuje pitanje upravljanja sistemom, i
- (f) druge relevantne tržišne aktivnosti čija se obustava smatra neophodnom za očuvanje i/ili restauraciju sistema.
3. U slučaju obustavljanja tržišnih aktivnosti shodno stavu 1 ovog člana, svaki SGU na zahtjev OPS-a će raditi na zadatoj vrijednosti aktivne snage koju odredi OPS, ako je to tehnički moguće.
4. Prilikom obustavljanja tržišnih aktivnosti na osnovu stava 1, OPS može u potpunosti ili djelimično obustaviti svoje procese na koje to obustavljanje ima uticaja.
5. Pri obustavljanju tržišnih aktivnosti na osnovu stava 1 ovog člana, OPS koordiniše najmanje sa sljedećim stranama:
- (a) OPS-ovima unutar regija za proračun kapaciteta kojima OPS pripada;
- (b) OPS-ovima sa kojima OPS ima ugovore za koordinaciju balansiranja;
- (c) nominovanim operatorima tržišta električne energije i ostalim subjektima koji su dodijeljeni ili delegirani da izvršavaju tržišne funkcije u skladu sa propisom kojim se uređuje pitanje upravljanja zagušenjima;
- (d) OPS-ovima LFC bloka kojima OPS pripada; i
- (e) subjektom nadležnim za proračun kapaciteta regije kojoj OPS pripada.
6. U slučaju obustavljanja tržišnih aktivnosti OPS pokreće procedure komunikacije iz člana 38 ove Uredbe.

Pravila za obustavljanje i ponovno pokretanje tržišnih aktivnosti

Član 36.

2. OPS će objaviti Pravila za obustavljanje i ponovno pokretanje tržišnih aktivnosti na svojoj zvaničnoj internet stranici nakon što ih odobri Agencija.
3. Pravila za obustavljanje i ponovno pokretanje tržišnih aktivnosti moraju, u najvećoj mogućoj mjeri, biti usaglašena sa:
- (a) pravilima o obezbjeđenju prekozonskog kapaciteta unutar predmetnih regija za proračun kapaciteta;
- (b) pravilima za dostavljanje ponuda za balansni kapacitet i balansnu energiju od strane pružalaca balansne usluge koje proizilaze iz ugovora sa drugim OPS-ovima za koordinaciju balansiranja;
- (c) pravilima za obezbjeđivanje izbalansirane pozicije od strane balansno odgovornih subjekata na kraju vremenskog perioda za dan unaprijed, ako to zahtijevaju odredbe i uslovi koji se odnose na balansiranje;
- (d) pravilima za mijenjanje pozicija balansno odgovornih subjekata i
- (e) pravilima za dostavljanje vozni redova u skladu sa propisom kojim se uređuje pitanje upravljanja sistemom.
4. Prilikom izrade pravila za obustavljanje i ponovno pokretanje tržišnih aktivnosti, OPS će situacije navedene u članu 35 stav 1 ove Uredbe prikazati pomoću objektivno definisanih parametara, uzimajući u obzir sljedeće:
- (a) procenat gubitka potrošnje u LFC oblasti OPS-a, to jest:
- nemogućnost značajnog dijela balansno odgovornih subjekata da održe sopstvenu izbalansiranost ili

- neophodnost da se OPS ne pridržava uobičajenih procesa balansiranja kako bi na efikasan način izvršio ponovno stavljanje pod napon;
- (b) procenat prekida proizvodnje u LFC oblasti OPS-a koji odgovara nemogućnosti značajnog dijela balansno odgovornih subjekata da održe sopstvenu izbalansiranost;
- (c) udio i geografsku raspodjelu neraspoloživih elemenata prenosnog sistema, to jest:
- desinhronizaciju značajnog dijela LFC oblasti što dovodi do toga da uobičajeni balansni procesi postaju kontraproduktivni; ili
 - svođenje prekozonskog kapaciteta na nulu na granicama zone trgovanja;
- (d) nemogućnost sljedećih subjekata, kojih se to tiče, da izvršavaju svoje tržišne aktivnosti uslijed razloga van njihove kontrole:
- balansno odgovornih subjekata;
 - pružalaca balansnih usluga ;
 - nominovanih operatora tržišta električne energije i ostalih subjekata koji su dodjeljeni ili delegirani da izvršavaju tržišne funkcije u skladu sa propisom kojim se uređuje pitanje upravljanja zagušenjima
 - ODS-ova priključenih na prenosni sistem;
- (e) nepostojanja funkcionalnih alata i sredstava komunikacije neophodnih za:
- jedinstveno spajanje za dan unaprijed ili jedinstveno unutardnevno povezivanje ili bilo koji mehanizam eksplicitne dodjele kapaciteta ili
 - proces obnavljanja frekvencije ili
 - proces zamjene rezerve, ili
 - obezbjeđivanje izbalansirane pozicije od strane balansno odgovornog subjekta na kraju vremenskog perioda za dan unaprijed i obezbjeđivanje promjene te pozicije ili
 - dostavljanje voznih redova u skladu sa propisom kojim se uređuje pitanje upravljanja sistemom.
5. Pravilima za obustavljanje i ponovno pokretanje tržišnih aktivnosti utvrđuje se vremensko odlaganje svakog parametra koje treba ispoštovati u skladu sa stavom 4, prije pokretanja procedure obustavljanja tržišnih aktivnosti.
6. OPS vrši procjenu parametara u realnom vremenu u skladu sa stavom 4 ovog člana, na osnovu podataka kojima raspolaže.
7. Prilikom izvještavanja na nivou usaglašenosti pravila za obustavljanje i ponovno pokretanje tržišnih aktivnosti koja su utvrdili OPS-ovi i, prema potrebi, identifikujući oblasti koje zahtjevaju usaglašavanje, u skladu sa ovom Uredbom

Postupak ponovnog pokretanja obustavljenih tržišnih aktivnosti

Član 37.

1. OPS u koordinaciji sa NEMO-m iz kontrolne oblasti i sa susjednim OPS-ovima pokreće postupak za ponovno pokretanje tržišnih aktivnosti obustavljenih u skladu s članom 35 stav 1 ove Uredbe u slučajevima:
- (a) kada su prestale okolnosti koje su dovele do obustavljanja, a nema drugih okolnosti na koje se primjenjuje član 35 stav 1 ove Uredbe i
- (b) kada su subjekti navedeni u članu 38 stav 2 ove Uredbe o tome propisno unaprijed obaviješteni u skladu s članom 38 ove Uredbe.

2. OPS, u koordinaciji sa susjednim OPS-ovima, pristupa obnavljanju procesa na koje utiče obustavljanje tržišnih aktivnosti kada se ispune uslovi iz stava 1 ovog člana ili ranije, ako je to potrebno za ponovno pokretanje tržišnih aktivnosti.

3. Odmah po dobijanju obavještenja od OPS-ova da su procesi OPS-ova ponovno pokrenuti, NEMO u koordinaciji s OPS-ovima i subjektima navedenim u članu 35 stav 5 ove Uredbe pristupaju obnavljanju relevantnih procesa jedinstvenog povezivanja za dan unaprijed i/ili jedinstvenog unutardnevnog povezivanja.

4. Ako je pružanje prekozonskog kapaciteta obustavljeno i zatim ponovno pokrenuto, OPS ažurira prekozonske kapacitete za dodjelu kapaciteta koristeći, od sljedećih mogućnosti, najizvodljiviju i najefikasniju opciju za svaku tržišnu vremensku jedinicu:

(a) korišćenjem trenutno raspoloživih prekozonskih kapaciteta koje računa koordinator proračuna kapaciteta;

(b) pokretanjem procesa regionalnog proračuna kapaciteta u skladu sa propisom kojim se uređuje pitanje upravljanja zagušenjima ili

(c) određivanjem prekozonskih kapaciteta na osnovu stvarnih fizičkih uslova mreže, u koordinaciji s OPS-ovima regije za proračun kapaciteta.

5. Kada se dio ukupno povezane oblasti gdje su tržišne aktivnosti obustavljene vrati u normalno ili predhvarijsko stanje, NEMO-i imaju pravo da izvrše povezivanje tržišta, u konsultaciji sa OPS-ima i subjektima iz člana 35 stav 5 ove Uredbe, pod uslovom da je OPS obnovio proces proračuna kapaciteta.

6. Najkasnije 30 dana nakon ponovnog pokretanja tržišnih aktivnosti, OPS-ovi koji su obustavili i ponovo pokrenuli tržišne aktivnosti će pripremiti izvještaj na engleskom jeziku koji sadrži detaljno obrazloženje razloga, opis sprovođenja i uticaja obustavljanja tržišnih aktivnosti kao i usaglašenosti sa pravilima obustavljanja i ponovnog pokretanja tržišnih aktivnosti, dostaviti Agenciji i staviti na raspolaganje subjektima navedenim u članu 38 stav 2 ove Uredbe.

7. Agencija i ECRB mogu OPS-ovima izdati preporuku za promovisanje dobre prakse i sprečavanje sličnih događaja u budućnosti.

Procedura komunikacije

Član 38.

1. Pravila za obustavljanje i ponovno pokretanje tržišnih aktivnosti izrađena u skladu s članom 36 ove Uredbe treba da sadrže proceduru komunikacije koja detaljno opisuje zadatke i radnje koji se očekuju od svake strane sa različitim ulogama tokom obustavljanja i ponovnog pokretanja tržišnih aktivnosti.

2. Procedura komunikacije obezbjeđuje da se informacije šalju istovremeno sljedećim subjektima:

(a) stranama navedenima u članu 35 stav 5 ove Uredbe;

(b) balansno odgovornim subjektima;

(c) pružaocima balansnih usluga;

(d) ODS-ovima priključenim na prenosni sistem i

(e) Agenciji

3. Procedura komunikacije obuhvata najmanje sljedeće korake:

(a) obavještenje OPS-a da su tržišne aktivnosti obustavljene u skladu sa članom 35 ove Uredbe;

- (b) obavještenje OPS-a o najboljoj procjeni vremena i datuma za restauraciju prenosnog sistema;
 - (c) obavještenje NEMO-a i ostalih subjekata imenovanih za izvršavanje tržišnih funkcija u skladu sa propisima kojima se uređuje pitanje upravljanja zagušenjima i dugoročne dodjele kapaciteta, u dijelu obustavljanja aktivnosti, ako je do njih došlo;
 - (d) ažuriranja od strane OPS-ova o procesu restauracije prenosnog sistema;
 - (e) obavještenje subjekata navedenih u stavu 2 tačke (a) do (d) ovog člana, da su njihovi tržišni alati i komunikacioni sistemi operativni;
 - (f) obavještenje OPS-a da je prenosni sistem vraćen u normalno ili predhavrjsko stanje;
 - (g) obavještenje NEMO-a i ostalih subjekata imenovanih za izvršavanje tržišnih funkcija u skladu sa propisima kojima se uređuje pitanje upravljanja zagušenjima, o najboljoj procjeni vremena i datuma za ponovno pokretanje tržišnih aktivnosti i
 - (h) potvrda NEMO-a i ostalih subjekata imenovanih za izvršavanje tržišnih funkcija u skladu sa propisima kojima se uređuje pitanje upravljanja zagušenjima, o ponovnom pokretanju tržišnih aktivnosti.
4. Sva obavještenja i ažuriranja od strane OPS-a, NEMO-a i ostalih subjekata imenovanih za izvršavanje tržišnih funkcija iz stava 3 ovog člana objavljuju se na zvaničnim internet stranicama tih subjekata. Ako obavještenja i ažuriranja nije moguće objaviti na zvaničnoj internet stranici, subjekat koji podliježe obavezi obavještanja, obavještava putem e-pošte, ili putem drugih sredstava koja su mu na raspolaganju, najmanje one strane koje direktno učestvuju u obustavljenim tržišnim aktivnostima.
5. Obavještenja u skladu sa stavom 3 tačka (e) ovog člana se šalju predmetnim OPS-ovima putem e-pošte ili putem drugih raspoloživih sredstava komunikacije.

Pravila poravnanja u slučaju obustavljanja tržišnih aktivnosti

Član 39.

OPS objavljuje Pravila poravnanja u slučaju obustavljanja tržišnih aktivnosti, nakon što ih odobri Agencija, na svojoj zvaničnoj internet stranici

OPS može delegirati svoje zadatke iz ovog člana jednoj ili više trećih strana, pod uslovom da treća strana može vršiti odgovarajuću funkciju najmanje jednako efikasno kao i OPS. Ugovorna strana ili regulatorni organ, po potrebi, može delegirati zadatke iz ovog člana jednoj ili više trećih strana, pod uslovom da treća strana može vršiti odgovarajuću funkciju najmanje jednako efikasno kao i OPS-ovi.

2. Pravilima navedenim u stavu 1 uređuje se poravnanje OPS-ova i trećih strana, prema potrebi, sa balansno odgovornim subjektima i pružaocima balansnih usluga.

3. Pravilima iz stava 1 ovog člana se :

- (a) obezbjeđuje finansijska neutralnost OPS-a i relevantne treće strane iz stava 1 ovog člana;
- (b) izbjegava narušavanje stimulacija ili nastanak kontraproduktivnih stimulacija za balansno odgovorne subjekte, pružaocima balansnih usluga i OPS-ove;
- (c) podstiču balansno odgovorni subjekti da budu balansirani ili da pomažu izbalansiranost sistema;
- (d) izbjegavaju finansijski penali prema balansno odgovornim subjektima i pružaocima balansnih usluga zbog vršenja radnji koje od njih zahtijeva OPS;
- (e) podstiče OPS da ne obustavlja tržišne aktivnosti, osim ako je to strogo neophodno, kao i da u najkraćem roku ponovo pokrene tržišne aktivnosti i
- (f) podstiču pružaoci balansnih usluga da OPS-u sa kojim su povezani ponude usluge koje pomažu da se sistem vrati u normalno stanje.

Razmjena informacija

Član 40.

1. OPS tokom trajanja kritičnog stanja, stanja raspada sistema ili stanja oporavka sistema ima pravo da prikupi najmanje sljedeće informacije:

(a) od ODS-ova iz člana 23 stav 4 ove Uredbe:

- o dijelu njihove mreže koji je u režimu ostrvskog rada;
- o sposobnosti da sinhronizuju dijelove svoje mreže koji su u režimu ostrvskog rada,
- o mogućnosti da pokrenu režim ostrvskog rada.

(b) od SGU-ova iz člana 23 stav 4 ove Uredbe i pružaoca usluga restauracije sistema:

- o trenutnom stanju postrojenja;
- o operativnim graničnim vrijednostima;
- o vremenu za potpuno aktiviranje i vremenu za povećanje proizvodnje i
- o vremenski kritičnim procesima.

2. Tokom trajanja kritičnog stanja, stanja raspada i stanja oporavka sistema, OPS blagovremeno i za potrebe sprovođenja odbrambenog plana sistema i plana restauracije sistema dostavlja sljedeće informacije koje su mu na raspolaganju:

(a) susjednim OPS-ovima najmanje informacije o:

- opsegu i granicama sinhronizovane regije ili sinhronizovanih regija kojima njegova kontrolna oblast pripada;
- ograničenjima za upravljanje sinhronizovanom regijom;
- maksimalnom trajanju i količini aktivne i reaktivne snage koja se može isporučiti preko interkonektivnih vodova i
- svim ostalim tehničkim i organizacionim ograničenjima;

(b) lideru frekvencije svoje sinhronizovane regije, najmanje informacije o:

- ograničenjima za održavanje ostrvskog režima rada ;
- raspoloživoj dodatnoj potrošnji i proizvodnji i
- raspoloživosti operativnih rezervi;

(c) ODS-ovima priključenim na prenosni sistem iz člana 11 stav 4 i člana 23 stav 4 ove Uredbe, najmanje informacije o:

- stanju prenosnog sistema;
- graničnim vrijednostima aktivne i reaktivne snage, potrošnji bloka, položaju regulacionih sklopki i prekidača na mjestima priključenja;
- svim neophodnim informacijama koje doprinose daljoj koordinaciji sa stranama priključenim na distributivni sistem;

(d) pružaocima usluga definisanim u odbrambenom planu sistema najmanje informacije o:

- stanju prenosnog sistema i
- planiranim mjerama koje zahtijevaju učešće pružaoca usluga odbrane sistema;

(e) ODS-ovima i SGU-ovima iz člana 23 stav 4 ove Uredbe i pružaocima usluga oporavka sistema najmanje informacije o:

- stanju prenosnog sistema
- mogućnostima i planovima za ponovno napajanje tačaka priključenja i
- predviđenim mjerama koje podrazumijevaju njihovo učešće.

3. Tokom trajanja kritičnog stanja, stanja raspada i stanja oporavka sistema, OPS-ovi međusobno razmjenjuju najmanje informacije o:

- (a) okolnostima koje su dovele do trenutnog stanja njihovog prenosnog sistema, u mjeri u kojoj su im poznate i
- (b) mogućim problemima zbog kojih im može biti neophodna pomoć u vidu pružanja usluge aktivne snage.

4. Tokom trajanja kritičnog stanja, stanja raspada i stanja oporavka sistema, OPS blagovremeno pruža sve informacije o stanju prenosnog sistema i sve dodatne informacije koje su mu na raspolaganju da opiše situaciju u kojoj se nalazi prenosni sistem:

- (a) NEMO-u koji te informacije stavlja na raspolaganje svojim tržišnim subjektima, kako je predviđeno članom 38 ove Uredbe;
- (b) Agenciji i
- (c) svim ostalim relevantnim stranama, prema potrebi.

5. OPS obavještava sve strane na koje to ima uticaja o planu testiranja izrađenom u skladu s članom 43 stavovi 2 i 3 ove Uredbe.

Komunikacioni sistemi

Član 41.

1. ODS i SGU iz člana 23 stav 4 tačke (b) i (c) ove Uredbe, pružalac usluga definisan planom restauracije sistema i OPS moraju imati raspoloživ sistem glasovne komunikacije sa dovoljno redundantne opreme i rezervnim izvorima napajanja koji, u slučaju potpune nedostupnosti spoljašnjeg napajanja električnom energijom ili u slučaju kvara bilo kojeg pojedinačnog dijela opreme sistema za glasovnu komunikaciju, omogućavaju razmjenu informacija potrebnih za plan restauracije sistema u trajanju od najmanje 24 sata.

2. OPS, u konsultaciji sa ODS-ovima i SGU-ovima iz člana 23 stav 4 ove Uredbe, kao i pružaocima usluga definisani planom restauracije sistema, utvrđuje tehničke zahtjeve koje njihovi i OPS-ov sistem glasovne komunikacije, treba da ispune kako bi se omogućila interoperabilnost i garantovalo da druga strana može identifikovati i odmah odgovoriti na OPS-ove dolazne pozive.

3. OPS, u dogovoru sa susjednim OPS-ovima i ostalim OPS-ovima svog sinhronog područja, uspostavlja tehničke zahtjeve koje njihovi sistemi glasovne komunikacije, kao i OPS-ov sistem glasovne komunikacije, moraju ispunjavati kako bi se omogućila interoperabilnost i garantovalo da druga strana može identifikovati i odmah odgovoriti na OPS-ove dolazne pozive.

4. Nezavisno od stava 1 ovog člana, uz prethodno odobrenje OPS-a, SGU-ovima iz člana 23 stav 4 ove Uredbe, koji su proizvodni moduli tipa B i pružaocima usluga restauracije sistema koji su proizvodni moduli tipa A ili B je ostavljena mogućnost da na raspolaganju imaju samo sistem za prenos podataka umjesto sistema glasovne komunikacije. Taj sistem prenosa podataka mora ispunjavati zahtjeve iz stavova 1 i 2 ovog člana.

Član 42.

Alati i infrastruktura

1. U slučaju gubitka primarnog izvora napajanja, OPS je dužan da obezbijedi funkcionalnost ključnih alata i infrastrukture, definisanih u skladu sa propisom kojim se uređuje upravljanje sistemom, u trajanju od najmanje 24 časa.

2. U slučaju gubitka primarnog izvora napajanja OPS i SGU iz člana 23 stav 4 ove Uredbe, kao i svaki pružalac usluge definisan planom restauracije sistema, dužan je da obezbijedi funkcionalnost ključnih alata i infrastrukture koja se koristi u planu restauracije sistema, u skladu sa propisom kojim se uređuje upravljanje sistemom, u trajanju od najmanje 24 časa.
3. OPS mora imati najmanje jedan geografski odvojen rezervni dispečerski centar. Rezervni dispečerski centar sadrži najmanje ključne alate i infrastrukturu u skladu sa propisom kojim se uređuje upravljanje sistemom. OPS obezbjeđuje rezervno napajanje za rezervni dispečerski centar u trajanju od najmanje 24 časa u slučaju gubitka primarnog izvora napajanja.
4. OPS će pripremiti proceduru za prenos funkcija iz glavnog u rezervni dispečerski centar u najkraćem roku, ne dužem od 3 sata. Procedura uključuje operativnost sistema tokom vršenja prenosa funkcija.
5. Objekti identifikovani kao ključni za plan restauracije sistema u skladu s članom 23 stav 4 ove Uredbe moraju biti operativni najmanje 24 časa u slučaju gubitka primarnog izvora napajanja.

Opšti principi

Član 43.

1. OPS periodično ocjenjuje ispravnost funkcionisanja kompletene opreme i sposobnosti predviđenih odbrambenim planom sistema i planom restauracije sistema. U tu svrhu svaki OPS periodično provjerava usaglašenost opreme i sposobnosti sa zahtjevima iz propisa kojim se uređuje pitanje priključenja.
3. Plan testiranja obuhvata periodičnost i uslove testiranja, u skladu s minimalnim zahtjevima iz člana od 44 do 47 ove Uredbe. U planu testiranja primjenjuje se metodologije iz propisa kojim se uređuje pitanje priključenja.
4. Tokom testiranja, nijedan OPS, ODS, SGU, pružalac usluge definisan odbrambenim planom sistema i pružalac usluge definisan planom restauracije sistema ne smije ugroziti operativnu sigurnost prenosnog sistema i prenosnih sistema u interkonekciji. Testiranje se sprovodi na način kojim se utičaj na korisnike sistema svodi na najmanju moguću mjeru.
5. Testiranje se smatra uspješno kada ispunjava uslove koje je utvrdio nadležni operator sistema u skladu sa stavom 3 ovog člana. U suprotnom OPS-ovi, ODS-ovi, SGU-ovi, pružalac usluga definisan odbrambenim planom sistema, kao i pružalac usluga definisan planom restauracije sistema ponavljaju testiranje do ispunjenja tih uslova.

Testiranje sposobnosti proizvodnih modula

Član 44.

1. Pružalac usluge definisan planom restauracije sistema čiji proizvodni modul pruža uslugu definisanu planom restauracije sistema, odozdo nagore iz stanja raspada sistema, vrši testiranje sposobnosti najmanje svake tri godine, u skladu sa propisom kojim se uređuje pitanje priključenja proizvodnje.
2. Pružalac usluge definisan planom restauracije sistema čiji proizvodni modul pruža uslugu brze resinhronizacije vrši testiranje ispada sopstvene potrošnje nakon svake zamjene opreme koja utiče na sposobnost rada sopstvene potrošnje ili nakon dva uzastopna neuspješna ispada u operativnom radu, u skladu sa propisom kojim se uređuje pitanje priključenja proizvodnje, a najmanje jednom u tri godine.

Testiranje usaglašenosti objekata potrošača u kojima se upravlja potrošnjom

Član 45.

1. Pružalac usluge definisan odbrambenim planom sistema koji upravlja potrošnjom sprovodi testiranje promjene potrošnje nakon dva uzastopna neuspješna odziva u operativnom radu ili najmanje jednom godišnje u skladu sa propisom kojim se uređuje pitanje priključenja potrošnje
2. Pružalac usluge definisan odbrambenim planom sistema koji aktivira isključenje potrošnje prilikom niske frekvencije u okviru upravljanja potrošnjom, sprovodi testiranje isključenja potrošnje pri niskoj frekvenciji najmanje jednom u tri godine.

Ispitivanje usaglašenosti mogućnosti HVDC- a

Član 46.

Pružalac usluge definisan planom restauracije sistema čiji HVDC sistem pruža uslugu definisane planom restauracije sistema iz stanja raspada sistema sprovodi testiranje mogućnosti svake tri godine u skladu sa propisom kojim se uređuje pitanje priključenja HVDC sistema

Testiranje usaglašenosti podfrekventnih releja

Član 47.

ODS i OPS sprovode testiranje podfrekventnih releja za isključenje potrošnje u svojim objektima najmanje jednom u tri godine, u skladu sa propisom kojim se reguliše pitanje priključenja potrošnje

Testiranje komunikacionih sistema

Član 48.

1. ODS i SGU iz člana 23 stav 4 ove Uredbe, kao i svaki OPS i pružalac usluge definisan planom restauracije sistema najmanje jednom godišnje vrše testiranje komunikacionih sistema iz člana 41 ove Uredbe.
2. ODS i SGU iz člana 23 stav 4, ove Uredbe, kao i svaki OPS i pružalac usluge definisan planom restauracije sistema najmanje svakih pet godina vrše testiranje rezervnog napajanja svojih komunikacionih sistema.

Testiranje alata i objekata

Član 49.

1. OPS najmanje jednom godišnje testira sposobnost glavnih i rezervnih izvora napajanja glavnih i rezervnih dispečerskih centara, u skladu sa članom 42 ove Uredbe.
2. OPS najmanje svake tri godine sprovodi testiranje funkcionalnosti ključnih alata i objekata utvrđenih u skladu sa propisom kojim se reguliše pitanje upravljanja sistemom, a koji obuhvataju glavne i rezervne alate i objekte. Kada ti alati i objekti uključuju ODS-ove ili SGU-ove, te strane učestvuju u testiranju.
3. OPS najmanje svakih pet godina testira sposobnost rezervnih izvora napajanja trafostanica koje su identifikovane kao ključne za pružanje ključnih usluga iz procedure plana restauracije sistema u skladu s članom 23 stav 4 ove Uredbe. Ako su te trafostanice dio distributivnih sistema, testove vrše ODS-ovi.
4. OPS najmanje jednom godišnje testira procedure za prelazak iz glavnog u rezervni dispečerski centar, kako je propisano u članu 42 stav 4 ove Uredbe.

Testiranje usaglašenosti i periodično usklađivanje odbrambenog plana sistema

Član 50.

1. ODS na koji se primjenjuje isključenje potrošnje prilikom niske frekvencije, na svojim objektima jednom godišnje ažurira komunikaciju prema operatoru sistema koji je uputio zahtjev, kako je predviđeno članom 12 stav 6 tačka (b) ove Uredbe. Ta komunikacija sadrži podešenja vrijednosti frekvencije za koje se aktivira isključenje neto potrošnje i procenta isključenja neto potrošnje pri tako podešenoj vrijednosti frekvencije.
2. OPS nadzire pravilnu aktivaciju isključenja potrošnje pri niskim frekvencijama na osnovu godišnje pisane komunikacije iz stava 1 ovog člana i na osnovu detalja aktivacije u OPS-ovim objektima, gdje je to primjenjivo.
3. OPS, najmanje jednom u pet godina, vrši usklađivanje kompletnog odbrambenog plana sistema radi procjene njegove efikasnosti. OPS tokom usklađivanja u obzir uzima najmanje sljedeće:
 - (a) razvoj mreže od posljednjeg usklađivanja ili izrade plana;
 - (b) mogućnosti nove opreme ugrađene u prenosnim i distributivnim sistemima od posljednjeg usklađivanja ili izrade plana;
 - (c) SGU-ove koji su pušteni u rad od posljednjeg usklađivanja ili izrade plana, njihove sposobnosti i relevantne usluge;
 - (d) sprovedene testove i analize poremećaja u sistemu u skladu sa propisom kojim se uređuje upravljanje sistemom, i
 - (e) operativne podatke prikupljene tokom normalnog stanja i nakon poremećaja.
4. OPS usklađuje relevantne mjere svog odbrambenog plana sistema u skladu sa stavom 3 ovog člana prije svake značajnije promjene konfiguracije mreže.
5. Ukoliko OPS utvrdi potrebu za usklađivanjem odbrambenog plana sistema, vrši izmjene i dopune, koje implementira u skladu sa članom 4 stav 2 i članovima 11 i 12 ove Uredbe.

Testiranje usaglašenosti i periodično usklađivanje plana restauracije sistema

Član 51.

1. OPS, najmanje svakih pet godina, vrši preispitivanje mjera plana restauracije sistema primjenom testova računarske simulacije, pri čemu koristi podatke ODS-ova određene u skladu s članom 23 stav 4 ove Uredbe i podatke pružaoca usluga restauracije sistema. OPS definiše testove simulacije po posebnoj proceduri testiranja koja obuhvata najmanje:
 - (a) redosljed oporavka sistema od strane pružalaca usluge definisanih planom restauracije sistema za strategiju odozdo nagore iz stanja raspada sistema ili režim ostrvskog rada;
 - (b) besprekidno napajanje pomoćnih sistema modula za proizvodnju električne energije;
 - (c) procedura uključivanja potrošnje i
 - (d) proces resinhronizacije mreža u režimu ostrvskog rada.
2. OPS može da izvrši pogonska testiranja dijelova plana restauracije sistema u koordinaciji sa ODS-ovima iz člana 23 stav 4 ove Uredbe i pružaocima usluge definisani planom restauracije sistema. OPS u konsultaciji sa ODS-ovima i pružaocima usluga definisani planom restauracije sistema priprema ta pogonska testiranja u okviru posebne procedure testiranja.
3. OPS, svakih pet godina procjenjuje efikasnost plana restauracije sistema.

4. OPS usklađuje relevantne mjere iz plana restauracije sistema u skladu sa stavom 1 ovog člana i razmatra njihovu efikasnost prije svake značajne promjene u konfiguraciji mreže.

5. Ukoliko OPS utvrdi potrebu za usklađivanjem plana ponovnog uspostavljanja sistema, vrši izmjene i dopune, koje implementira u skladu sa članom 4 stav 2 i članovima 23 i 24 ove Uredbe.

Monitoring

Član 52.

1. OPS je dužan da dostavi ENTSOE-u informacije, koje su mu potrebne za obavljanje sljedećih zadataka:

(a) utvrđivanje odstupanja u nacionalnoj primjeni ove Uredbe za stavke navedene u članu 4 stav 2.;

(b) procjenu konzistentnosti odbrambenih planova sistema i planova restauracije sistema koju sprovode OPS-ovi u skladu s članom 6.;

(c) postavljanje limita iznad kojih se uticaj mjera jednog ili više OPS-ova u uslovima kritičnog stanja, stanja raspada sistema ili stanja oporavka sistema smatra značajnim za ostale OPS-ove unutar regije za proračun kapaciteta u skladu s članom 6 ove Uredbe;

(d) procjenu nivoa usaglašenosti pravila za obustavljanje i ponovno pokretanje tržišnih aktivnosti koje OPS utvrđuje u skladu s članom 36 stav 1 ove Uredbe i za potrebe izvještavanja iz člana 36 stav 7.;

(e) procjenu nivoa usaglašenosti pravila za finansijsko poravnanje odstupanja kao i poravnanje balansne energije u slučaju obustave tržišnih aktivnosti, iz člana 39 ove Uredbe.

2. ODS i subjekti iz člana 39 stav 1 ove Uredbe, dužni su da na zahtjev Agencije OPS-u dostave potrebne informacije, osim ukoliko te informacije već nisu dostupne regulatornim organima, OPS-ovima, ECRB-u ili ENTSOE-u u vezi s njihovim obavezama praćenja primjene, kako bi se izbjeglo ponavljanje istih informacija.

Učešće zainteresovanih strana

Član 53.

ECRB u bliskoj saradnji s ENTSO-E-om organizuje učešće zainteresovanih strana na sprovođenju ove Uredbe. To uključivanje podrazumjeva ograničavanje redovnih sastanaka sa zainteresovanim stranama radi identifikovanja problema i predlaganja poboljšanja u vezi sa zahtjevima iz ove Uredbe.

Izmjene ugovora i opštih uslova i odredbi

Član 54.

Sve relevantne odredbe u ugovorima i opštim uslovima i odredbama OPS-ova, ODS-ova i SGU-ova koje se odnose na rad sistema moraju biti u skladu sa zahtjevima iz ove Uredbe. U tom smislu se vrše odgovarajuće izmjene i dopune tih ugovora kao i opštih uslova i odredbi.

Energetski subjekti na koje se odnosi ova uredba, dužni su da usaglase svoje poslovanje u roku od 12 mjeseci od dana stupanja na snagu.

Stupanje na snagu

Član 55.

Ova Uredba stupa na snagu.... dana od dana objavljivanja u Službenom listu Crne Gore.

IZVJEŠTAJ O SPROVEDENOJ ANALIZI PROCJENE UTICAJA PROPISA

PREDLAGAČ PROPISA

Ministarstvo energetike i rudarstva

NAZIV PROPISA

Predlog Uredbe o uspostavljanju smjernica za rad sistema u havarijskom i stanju oporavka sistema

1. Definisanje problema

- Koje probleme treba da riješi predloženi akt?
- Koji su uzroci problema?
- Koje su posljedice problema?
- Koji su subjekti oštećeni, na koji način i u kojoj mjeri?
- Kako bi problem evoluirao bez promjene propisa ("status quo" opcija)?

- Potreba za donošenjem Predloga uredbe o uspostavljanju smjernica za rad sistema u havarijskom i stanju oporavka sistema proizilazi u cilju potpune usklađenosti nacionalnog zakonodavstva Crne Gore sa pravnom tekovinom Evropske unije (EU) u oblasti energetike. U cilju očuvanja pogonske sigurnosti, sprečavanja širenja ili pogoršanja poremećaja, da bi se izbjeglo širenje poremećaja i stanja raspada sistema, kao i za efikasni i brzi oporavak (restauraciju) elektroenergetskog sistema iz havarijskog (kritičnog) stanja ili stanja raspada sistema.

- Naime, ovom Uredbom se uspostavlja mrežno pravilo u kojem se utvrđuju zahtjevi koji će riješiti probleme koji se odnose na:

- način na koji OPS upravlja havarijskim stanjima, stanjima raspada i oporavka sistema;
- koordinaciju rada sistema širom Energetske zajednice u kritičnim stanjima, stanjima raspada i oporavka sistema;
- simulacije i testiranja radi obezbjeđivanja pouzdane, efikasne i brzog oporavka sistema u normalno stanje prenosnih sistema u interkonekciji iz kritičnog stanja ili stanja raspada sistema;
- alate i infrastrukturu neophodne radi obezbjeđivanja pouzdane, efikasne i brzog oporavka sistema u normalno stanje prenosnih sistema u interkonekciji iz kritičnog stanja ili stanja
- Problemi proizilaze iz činjenice da važećim nacionalnim propisima navedena pitanja nijesu uređena u potpunosti i u skladu sa propisima Evropske unije.
- Posljedice nedovoljne usklađenosti nacionalnih propisa u ovoj oblasti sa pravnom tekovinom EU su: ograničena mogućnost učešća crnogorskih energetskih subjekata na zajedničkom energetskom tržištu EU i nedovoljna otvorenost crnogorskog tržišta za učešće energetskih subjekata iz EU i Energetske zajednice, što negativno utiče na efikasnost rada energetskih subjekata, razvoj konkurentnog energetskog tržišta, cijene energije, sigurnost snabdijevanja energijom i pouzdanost energetskog sistema Crne Gore.
- Oštećeni su energetski subjekti, kao i kupci energije. Zbog nemogućnosti adekvatne međunarodne saradnje, elektroenergetski subjekti ne mogu biti u dovoljnoj mjeri pripremljeni za uspješno upravljanje elektroenergetskom krizom. Pored toga, energetski subjekti imaju ograničene mogućnosti učestvovanja na zajedničkom energetskom tržištu EU, što ima

negativne efekte na njihovu konkurentnost, poslovne i finansijske rezultate, kao i mogućnosti investiranja i razvoja. Negativni uticaj na energetske subjekte prenosi se na kupce, na način da smanjuje sigurnost snabdijevanja i povećava cijene energije.

- Bez usvajanja predloženog propisa, ne bi postojala mogućnost za integraciju crnogorskog tržišta električne energije u jedinstveno elektroenergetsko tržište EU.

2. Ciljevi

- Koji ciljevi se postižu predloženim propisom?
- Navesti usklađenost ovih ciljeva sa postojećim strategijama ili programima Vlade, ako je primjenljivo.

- Predloženim propisom postižu se sljedeći ciljevi:

- usklađivanje sa relevantnim propisima Evropske unije;
- ispunjavanje obaveza preuzetih potvrđenim međunarodnim ugovorima;
- stvaranje uslova za bolju pripremljenost za elektroenergetske krize i upravljanje tim krizama;
- razvoj crnogorskog tržišta električne energije i njegovo povezivanje sa tržištima električne energije EU;
- viši stepen uređenosti funkcionisanja energetskega sektora.

- Navedeni ciljevi su u potpunosti usklađeni sa NECP-om. Pored toga, obaveza donošenja ovog zakona je utvrđena Programom rada Vlade Crne Gore za 2026. godinu i Programom pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji za 2026. godinu.

3. Opcije

- Koje su moguće opcije za ispunjavanje ciljeva i rješavanje problema? (uvijek treba razmatrati "status quo" opciju i preporučljivo je uključiti i neregulatornu opciju, osim ako postoji obaveza donošenja predloženog propisa).
- Obrazložiti preferiranu opciju?

- Donošenje predloženog propisa je međunarodno preuzeta obaveza koja proističe iz Odluke Ministarskog savjeta Energetske zajednice 2022/03/MC-EnC od 15. decembra 2022. kojom se uključuje Uredba (EU) 2019/942, Uredba (EU) 2019/943, Uredba (EU) 2015/1222, Uredba (EU) 2016/1719, Uredba (EU) 2017/2195, Uredba (EU) 2017/2196, Uredba (EU) 2017/1485 u pravni okvir Energetske zajednice, mijenja i dopunjuje Aneks I. Ugovora o uspostavljanju Energetske zajednice i vrše izmjene i dopune odluka Ministarskog savjeta 2021/13/MC-EnC i 2011/02/MC-EnC. Donošenje i primjena ove odluke će imati pozitivne efekte na sve građane i privredne subjekte, jer se boljom pripremom za elektroenergetske krize i efikasnijim upravljanjem tim krizama povećava sigurnost snabdijevanja električnom energijom i smanjuju posljedice tih kriza. Takođe, pozitivne efekte će imati elektroenergetski subjekti, kojima će se omogućiti direktan pristup jedinstvenom tržištu električne energije Evropske unije, kao i krajnji kupci, kojima povećana konkurentnost treba da donese bolji kvalitet usluge snabdijevanja energijom.

- Bez usvajanja predloženog propisa, tj. u slučaju „status quo opcije“, ne bi postojala mogućnost za integraciju crnogorskog tržišta električne energije u jedinstveno elektroenergetsko tržište EU.

4. Analiza uticaja

- Na koga će i kako će najvjerovatnije uticati rješenja u propisu - nabrojati pozitivne i negativne uticaje, direktne i indirekne.
- Koje troškove će primjena propisa izazvati građanima i privredi (naročito malim i

srednjim preduzećima).

- Da li pozitivne posljedice donošenja propisa opravdavaju troškove koje će on stvoriti.
- Da li se propisom podržava stvaranje novih privrednih subjekata na tržištu i tržišna konkurencija.
- Uključiti procjenu administrativnih opterećenja i biznis barijera.

- Direktni pozitivni uticaji primjene propisa odnose se na:
 - sve građane i privredne subjekte, jer se boljom pripremom za elektroenergetske krize i efikasnijim upravljanjem tim krizama povećava sigurnost snabdijevanja električnom energijom i smanjuju posljedice tih kriza;
 - elektroenergetske subjekte, kojima se omogućava direktan pristup jedinstvenom tržištu električne energije Evropske unije;
 - krajnje kupce, kojima povećana konkurentnost treba da donese bolji kvalitet usluge snabdijevanja energijom.
- Primjena ove Uredbe neće izazvati finansijske troškove građanima Crne Gore.
- Prilikom primjene ove Uredbe: primjenjuju se načela proporcionalnosti i nediskriminacije; osigurava se transparentnost; primjenjuje se načelo optimizacije između najveće ukupne efikasnosti i najmanjih ukupnih troškova za sve uključene strane; osigurava se da operatori prenosnih sistema u najvećoj mogućoj mjeri koriste mehanizme zasnovane na tržištu radi osiguravanja sigurnosti i stabilnosti mreže; poštuju se tehnička, zakonska i sigurnosna ograničenja, kao i ograničenja u cilju lične bezbjednosti; poštuju se tehnička, zakonska i sigurnosna ograničenja, kao i ograničenja u cilju lične bezbjednosti; sprovode se konsultacije sa nadležnim ODS-ovima uzimajući u obzir mogući uticaj na njihov sistem i uzimaju se u obzir usaglašeni evropski standardi i tehničke specifikacije.

5. Procjena fiskalnog uticaja

- Da li je potrebno obezbjeđenje finansijskih sredstava iz budžeta Crne Gore za implementaciju propisa i u kom iznosu?
- Da li je obezbjeđenje finansijskih sredstava jednokratno, ili tokom određenog vremenskog perioda? Obrazložiti.
- Da li implementacijom propisa proizilaze međunarodne finansijske obaveze? Obrazložiti. Da li su neophodna finansijska sredstva obezbijedena u budžetu za tekuću fiskalnu godinu, odnosno da li su planirana u budžetu za narednu fiskalnu godinu?
- Da li je usvajanjem propisa predviđeno donošenje podzakonskih akata iz kojih će prosteći finansijske obaveze?
- Da li će se implementacijom propisa ostvariti prihod za budžet Crne Gore?
- Obrazložiti metodologiju koja je korišćena prilikom obračuna finansijskih izdataka/prihoda.
- Da li su postojali problemi u preciznom obračunu finansijskih izdataka/prihoda? Obrazložiti.
- Da li su postojale sugestije Ministarstva finansija na nacrt/predlog propisa?
- Da li su dobijene primjedbe uključene u tekst propisa? Obrazložiti.
- Za implementaciju ovog propisa nije potrebno obezbjeđenje finansijskih sredstava iz budžeta Crne Gore.
- Implementacija propisa može izazvati međunarodne finansijske obaveze u slučaju pojave elektroenergetske krize, kada druga ugovorna strana Energetske zajednice učestvuje u sprovođenju mjera i aranžmana za obezbjeđenje neophodnih količina električne energije i

smanjenje posljedica elektroenergetske krize u Crnoj Gori. Navedene finansijske obaveze utvrđuju se sporazumom o regionalnim ili bilateralnim mjerama koji se zaključuje sa državama koje Crnoj Gori isporučuju nedostajuće količine električne energije.

- Indirektno, primjena propisa treba da obezbijedi novi prihod za budžet Crne Gore, kroz stvaranje uslova za uspješnije poslovanje energetske subjekata u većinskom državnom vlasništvu i poboljšanje investicionog ambijenta u Crnoj Gori.

6. Konsultacije zainteresovanih strana

- Naznačiti da li je korišćena eksterna ekspertna podrška i ako da, kako.
- Naznačiti koje su grupe zainteresovanih strana konsultovane, u kojoj fazi RIA procesa i kako (javne ili ciljane konsultacije).
- Naznačiti glavne rezultate konsultacija, i koji su predlozi i sugestije zainteresovanih strana prihvaćeni odnosno nijesu prihvaćeni. Obrazložiti.

- U postupku izrade predloženog propisa korišćena je ekspertna podrška domaćih i međunarodnih eksperata ekonomske, pravne i tehničke struke, koja je omogućena tehničkom podrškom Evropske banke za obnovu i razvoj i Evropske Unije, predstavnici energetske kompanija CGES, CEDIS i COTEE.

7. Monitoring i evaluacija

- Koje su potencijalne prepreke za implementaciju propisa?
- Koje će mjere biti preduzete tokom primjene propisa da bi se ispunili ciljevi?
- Koji su glavni indikatori prema kojima će se mjeriti ispunjenje ciljeva?
- Ko će biti zadužen za sprovođenje monitoringa i evaluacije primjene propisa?
- Pored pristupa jedinstvenom evropskom elektroenergetskom tržištu i saradnje sa državama članicama EU, ovaj propis se odnosi i na saradnju sa susjednim državama koje još nijesu članice EU, pa se na pojedinim granicama može očekivati usporena implementacija, zbog kašnjenja u transponovanju relevantnih EU propisa u tim državama.
- Radi ispunjenja ciljeva vršiće se nadzor nad primjenom ovog zakona i propisa donijetih na osnovu ovog zakona od strane ministarstva nadležnog za poslove energetike i regulatornog organa nadležnog za regulaciju energetske djelatnosti.
- Indikatori koji definišu ispunjenje ciljeva je implementacija EU propisa, tj same Uredbe, u sistme poslovanja CGES-a i drugih energetske subjekata u Crnoj Gori.
- Za monitoring i evaluaciju primjene propisa biće zaduženo ministarstvo nadležno za poslove energetike.

Podgorica, 10.02.2026. godine

